

Пономаренко В. С.

**ФІНАНСУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ.
ПРОБЛЕМИ, ВАРІАНТИ РІШЕНЬ**

Монографія

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2021**

УДК 378:37.014.543

П56

Рецензенти: в. о. директора Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку Національної академії наук України, д-р екон. наук, професор *Ю. Б. Іванов*; професор кафедри фінансів Міжнародного університету фінансів, д-р екон. наук *О. О. Липко*; професор кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів Дніпровського університету митної справи та фінансів, д-р екон. наук *К. А. Стрижиченко*.

Рекомендовано до видання рішенням вченої ради Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Протокол № 3 від 15.03.2021 р.

Пономаренко В. С.

П56 Фінансування університету. Проблеми, варіанти рішень : монографія / В. С. Пономаренко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 100 с.

ISBN 978-966-676-813-4

Розглянуто питання формування державного замовлення на фахівців із вищою освітою у його взаємодії із правилами прийому до ЗВО та системою фінансування. Обґрунтовано необхідність у спеціалізації ЗВО на певних технічних та природничих спеціальностях, що потребують потужної лабораторної бази, без якої неможливо підготувати компетентних фахівців із вищою освітою. Сформульовано пропозиції щодо створення окремих бюджетних програм для компенсації витрат ЗВО на проведення акредитації та для компенсації плати за фактичні витрати на комунальні послуги студентам, які проживають у гуртожитках. Запропоновано економічно обґрунтовані зміни до системи розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їхньої освітньої, наукової та міжнародної діяльності. Запропоновано механізми зацікавлення суб'єктів господарювання до інвестування в освіту та науку.

УДК 378:37.014.543

© В. С. Пономаренко, 2021

© Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, 2021

ISBN 978-966-676-813-4

Вступ

Сьогодні університет України має бути не тільки високоякісним закладом освіти. Він має бути центром культури, науково-дослідницької та експертної активності, здатний створювати та транслювати у світове співтовариство кращі ідеї, поширювати знання та власний досвід. Це організація, що має поширювати свої корпоративні цінності, формувати співтовариства людей, пов'язаних спільною історією навчання, роботи або просто співпраці з університетом і, таким чином, формувати майбутнє нації.

Конкурентоспроможність ЗВО, що є результатом раціонального симбіозу зусиль держави та окремого університету, насамперед, потребує перманентного підвищення якості освіти на підставі інноваційно-активного пошуку дієвих шляхів, сучасних засобів, інструментів та форм навчання. Але модернізації потребує не тільки процес навчання. Удосконалення потребують також системи управління ЗВО, системи фінансування їхньої освітньої та наукової діяльності. Пошук ефективних форм взаємодії з роботодавцями та міжнародними партнерами – ось найважливіші завдання, що стоять перед менеджментом університетів.

В умовах економічної нестабільності особливо гостро стоїть проблема фінансування університетів. Для розв'язання цієї проблеми потрібно гармонізувати інтереси всіх учасників процесу формування компетентного фахівця з вищою освітою, серед яких найголовнішими є держава, студентство, суб'єкти господарювання.

У монографії зроблено спробу висвітлити головні перешкоди, що стоять на шляху розвитку вітчизняної вищої освіти та запропонувати шляхи їхнього подолання.

Автор висловлює щирю подяку колегам, які певною мірою залучалися до узагальнення окремих матеріалів монографії: д-ру екон. наук, проф. А. А. Пилипенку – за допомогу у формалізації запропонованих методик; д-ру екон. наук, проф. В. Ф. Тищенко – за допомогу в аналізі нормативної бази щодо функціонування закладів вищої освіти; д-ру екон. наук, проф. Л. М. Малярець та канд. екон. наук, доц. О. В. Писарчук – за допомогу у формуванні математичної моделі та перевірці її адекватності.

1. Гармонізація системи державного замовлення на фахівців із вищою освітою та правил прийому до ЗВО

1.1. Особливості правил прийому до ЗВО

Головним позитивним результатом запровадження нової системи вступу до ЗВО та розподілу державного замовлення є, на погляд автора, те, що було запущено механізм самоорганізації та всі зусилля вмотивованих батьків спрямовано на підготовку своєї дитини до успішного виконання тестових завдань ЗНО, а не на пошук шляхів завищення балів. Це значить, що дитина не чекає особистих, нелегітимних преференцій, а інтенсивно працює над засвоєнням матеріалу, удосконалює свої здатності концентрувати власні зусилля на досягненні результату.

Однак спрямованість на успішне виконання тестових завдань має суттєву *побічну дію* [1]. Справа в тому, що успішне проходження тестування свідчить не про системне оволодіння абітурієнтом цим конкретним предметом, а про сформованість у нього певної бази даних. Таким чином, у нього не формується здатність використовувати засвоєний матеріал для розв'язання практичних проблем, не кажучи вже про здатність синтезу нових знань. Це не є провиною абітурієнтів, оскільки перед ними ніхто не ставив завдання та не навчив розв'язувати практичні проблеми, а тим більш синтезувати нові знання. Перед ними ставилося завдання навчитися виконувати тестові завдання в межах ЗНО, і вмотивовані та здібні учні цьому навчилися.

Глибоке вивчення будь-яких предметів потребує від учнів не тільки доброї пам'яті, а й здатності системно мислити. Ця здатність ґрунтується на відповідних здібностях конкретної особистості, формується та вдосконалюється у процесі навчання.

Однак система навчання, спрямована лише на успішне складання ЗНО, не сприяє вдосконаленню здатності системно мислити, а у кращому разі залишає її на тому самому рівні, який особистість успадкувала.

Університетський вхідний контроль за рівнем оволодіння математикою першокурсниками показав низький рівень підготовки, навіть у тих із них, які мали високі бали сертифікатів ЗНО з математики. Особливі труднощі викликали завдання в текстовому викладі, які передбачали необхідність спочатку сформулювати математичну задачу, а потім уже

її розв'язувати. Одиниці розв'язували задачі, які за умовами мали багато розв'язків, та коректним чином формулювали відповідь у задачах, які не мали розв'язку за заданими параметрами.

Такий рівень математичної підготовки абітурієнтів робить майже неможливим підготовку інженерних кадрів, які вкрай необхідні для реалізації планів інноваційного розвитку України.

Таким чином, перед суспільством стоїть проблема пошуку **механізму самоорганізації**, який спрямує найбільш здібних учнів та їхніх батьків і родичів до системного оволодіння тими чи тими навчальними дисциплінами, а не тільки до успішного тестування в межах ЗНО.

На переконання автора, виконати завдання щодо підготовки фахівців високого рівня із пріоритетних для України спеціальностей можна тільки за умови **комплексного розв'язання проблем системи держзамовлення та правил прийому до ЗВО**.

Тому потрібно створити такі об'єктивні умови, які б із середньої школи орієнтували учнів та їхніх батьків на максимальне використання природних здібностей дитини в тих чи тих галузях знань. Критично важливо сформулювати в батьків та учнів ще впродовж навчання у школі бажання максимально використати наявні здібності у сфері точних або гуманітарних наук у процесі вибору майбутньої спеціальності під час вступу до ЗВО.

Таким чином, потрібно запустити механізм самоорганізації в системі «батьки – учні – школи». Із цією метою потрібно створити у країні таку атмосферу, щоб батьки віддавали своїх дітей у школи, у яких надають системні знання; зверталися до репетиторів, які формують у дітей здатності системно мислити загалом, а особливо в тих галузях знань, які відповідають стратегічним інтересам держави.

Для створення такої атмосфери необхідно трансформувати громадську думку. На сьогодні стратегічно важливою є підготовка найбільш здібних у сфері математики та природничих наук учнів для діяльності в окремих галузях знань, визнаних стратегічно пріоритетними в Україні.

Потрібно враховувати й те, що в нашому суспільстві превалює так звана економіка вражень, у якій принцип «ціна – якість» перестає відігравати вирішальну роль у процесі вибору спеціальності для дитини під час вступу до ЗВО. Дуже часто вступники віддають перевагу не тим спеціальностям, на яких є більшим держзамовленням та меншим розміром плати за навчання, і не тим, які є найбільш затребуваними на ринку праці, а тим спеціальностям, які вважають престижними, із погляду громадськості.

Потрібно не ігнорувати економіку вражень, як би ми до неї не ставилися, а використати її особливості для досягнення бажаного результату. Необхідно зробити потрібні Україні спеціальності престижними для того, щоб здібним учням та їхнім батькам було об'єктивно економічно та морально вигідно їх вибирати.

Це завдання є не простим, однак воно може бути вирішено впродовж 5 – 7 років за умови напрацювання й реалізації системи заходів на державному рівні.

Така система заходів має враховувати **економічну, організаційну та медійну** складові.

Запропоновано розподілити державне замовлення на дві складові – стратегічну й соціально-економічну.

Розмір державного замовлення та його фінансування для спеціальностей, що становлять стратегічні потреби держави, мають суттєві особливості, зумовлено специфікою навчання й роботи за цими спеціальностями.

Не можна допустити того, щоб ЗВО припинили підготовку фахівців непопулярних, із погляду громадськості та суб'єктів господарювання, спеціальностей, оскільки це в майбутньому призведе до небажаних наслідків. Отже, потрібно створити об'єктивні умови для формування **мотивів вибору** таких спеціальностей. Перелік таких спеціальностей має бути дуже вузьким і його мають визначати на рівні КМУ.

Також дуже важливо не втратити фахівців у сфері фундаментальних наук, без яких неможливо навіть уявити значних досягнень ані в науці, ані у сфері інновацій.

Наприклад, фахівці з теоретичної фізики, хімії, біології чи математики тільки мінімально можуть бути в переліку потреб населення та суб'єктів господарювання, тоді як потреби держави, що бере курс на інноваційний розвиток, мають охоплювати ці чинники в повному обсязі.

Таких фахівців не потрібно багато. Досить кількох осіб за кожною спеціальністю. Однак для того, щоб їх підготувати, необхідно відібрати надздібних абітурієнтів. Адміністративно й самими лише умовляннями це зробити неможливо. Слід створити об'єктивні умови, які б мотивували найбільш обдаровану молодь ще в середній школі до здобуття вищої освіти за відповідними спеціальностями. У зв'язку із цим потрібно активізувати більш вагомні мотиви для залучення кращих абітурієнтів, серед яких:

- гарантоване перше робоче місце;
- надбавка до заробітної плати в розмірі 100 – 200 % упродовж перших 3 – 5 років роботи;

- забезпечення службовим житлом із наданням можливості викупу за 10 – 15 років;
- суттєво підвищена стипендія (на 100 – 200 %);
- безоплатний гуртожиток на період навчання.

Такі мотиви, дійсно, можуть зацікавити абітурієнтів, які візьмуть участь у реальному конкурсі на спеціальності, що забезпечують стратегічні потреби держави, оскільки вони стануть престижними й будуть гарантувати успішним випускникам якісний соціальний пакет.

Стратегічне державне замовлення може бути організовано у формі грантів, які надають на конкурсній основі для забезпечення реалізації відповідного державного проєкту. У конкурсі можуть брати участь абітурієнти, які на ЗНО із профільних навчальних дисциплін набрали не менше ніж 190 балів. Конкурсанти складають іспит із профільних предметів і проходять фахову співбесіду. Переможці підписують угоду, у якій зазначено обов'язки як грантоотримувача, так і держави. Умови, які забезпечує держава, мають ураховувати всі зазначені раніше мотиваційні аспекти для стратегічного державного замовлення.

Реалізація такого підходу, за умови широкого розголосу в суспільстві та конкретних прикладів, дасть змогу запустити **механізми самоорганізації** в системі «батьки – учні – школа» задля відбору кращих учнів і вчителів для підготовки до вступу на спеціальності, що належать до стратегічних потреб України, та підготувати необхідних фахівців для розбудови держави.

1.2. Розпорошення державного замовлення на фахівців із вищою освітою

Що стосується держзамовлення на спеціальності, які забезпечують соціально-економічні потреби держави, його можна значно скоротити. Крім того, потрібно значно **вдосконалити механізм розподілу державного замовлення між ЗВО**. За попередніми розрахунками за фактом розподілу у 2019 – 2020 рр. мало місце неефективне його використання.

Аналіз даних із кількості зарахованих до ЗВО за Єдиною державною електронною базою з питань освіти (ЄДЕБО) показує суттєвий недолік системи розподілу державного замовлення між ЗВО, який фактично дискредитує інженерну освіту країни (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість осіб, зарахованих на навчання за деякими спеціальностями (рівень бакалавра)* [5]

№ з/п	Шифри	Назви спеціальностей	Роки	Усього кількість ЗВО ведуть підготовку	Усього зараховано студентів (бюджет)	на базі повної загальної середньої освіти				на базі молодшого спеціаліста			
						кількість ЗВО	кількість студентів зараховано (бюджет)	зокрема кількість ЗВО, у яких зараховано всього менше ніж 10 осіб	кількість студентів зарахованих у групи менше ніж 10 осіб	кількість ЗВО	кількість студентів зараховано (бюджет)	зокрема кількість ЗВО, у яких зараховано всього менше ніж 10 осіб	кількість студентів зарахованих у групи менше ніж 10 осіб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	183	Технології захисту навколишнього середовища	2019	25	149	23	101	21	72	15	48	15	48
			2020	28	172	28	118	26	86	15	54	15	54
2	133	Галузеве машинобудування	2019	58	1 482	53	582	35	142	54	900	17	81
			2020	58	1 383	53	696	25	89	58	687	24	98
3	141	Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка	2019	68	2 450	59	1 115	23	91	66	1 335	18	169
			2020	68	2 428	61	1 298	24	97	68	1 130	22	105

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
4	144	Теплоенергетика	2019	30	279	27	136	25	81	25	143	18	86
			2020	33	204	30	160	24	67	28	144	24	98
5	131	Прикладна механіка	2019	47	1 309	43	673	24	84	44	636	21	110
			2020	49	1 202	45	714	22	76	48	488	28	109
6	275	Транспортні технології	2019	40	1 080	37	771	14	60	40	309	13	26
			2020	36	1 142	33	703	14	41	35	439	16	67
7	205	Лісове господарство	2019	27	403	24	203	16	63	27	200	14	44
			2020	26	350	22	175	12	41	23	175	13	36
8	193	Геодезія та землеустрій	2019	44	677	39	505	8	33	44	172	33	86
			2020	44	740	40	491	11	29	40	249	26	102
9	274	Автомобільний транспорт	2019	35	576	31	306	11	31	34	270	7	17
			2020	35	657	31	392	10	27	35	265	16	59
10	136	Металургія	2019	9	246	9	78	5	19	9	168	2	15
			2020	12	216	12	66	9	28	12	150	6	19
11	142	Енергетичне машинобудування	2019	15	275	14	86	12	58	15	189	7	41
			2020	15	243	14	122	7	40	15	121	8	31
Усього			2019		8 926		4 556		734		4 370		723
			2020		8 737		4 935		621		3 902		778

* Дата звернення 21.04.2021 р.

1. Гармонізація системи державного замовлення на фахівців із вищою освітою та правил прийому до ЗВО

Для аналізу було вибрано 11 таких спеціальностей, які передбачають наявність потужної матеріально-технічної бази для підготовки якісних фахівців. Відсутність фінансування обумовило такий стан спеціальних лабораторій для проведення занять, який ніяким чином не відповідає сучасним вимогам. Для суттєвого оновлення обладнання лабораторій потрібен великий обсяг коштів із загального фонду бюджету. Однак в умовах **феноменального розпорошення державного замовлення** на підготовку бакалаврів за технічними спеціальностями надмірною мережею ЗВО, реальне оновлення лабораторної бази всіх ЗВО є об'єктивно неможливим.

Наприклад, спеціальність 141 «Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка», безумовно, є однією з найбільш затребуваних бізнесом. Держзамовлення 2020 р. на підготовку бакалаврів становило по Україні 2 428 осіб, із них 1 298 осіб на базі повної загальної середньої освіти (ПЗСО) та 1 130 на базі молодшого спеціаліста. 2019 р., відповідно, усього – 2 450 осіб, із них 1 115 осіб на базі ПЗСО та 1 335 осіб на базі молодшого спеціаліста (див. табл. 1).

Це замовлення отримав 2020 р. 61 ЗВО на підготовку бакалаврів на базі повної загальної середньої освіти (59 ЗВО – 2019 р.), із них 24 ЗВО набрали менше ніж 10 осіб за формулою «бюджет + контракт» (2019 р. – 23 ЗВО). У таких ЗВО навчаються 97 студентів за державним замовленням (2019 р. – 91 студент). У середньому по 4 особи на один ЗВО кожного року!

Таким чином, 2020 р. 7,5 % (97 / 1 298) студентів за держзамовленням навчаються в малочисельних групах, а 2019 р. – 9 % (91 / 1 115).

Держзамовлення на базі молодшого спеціаліста отримали 2020 р. 68 ЗВО (2019 р. – 66 ЗВО), із них 22 ЗВО набрали менш ніж 10 за формулою «бюджет + контракт» (2019 р. – 18 ЗВО). У таких ЗВО навчаються 105 студентів за державним замовленням (2019 р. – 169 студентів), або в середньому за два роки по 6,8 особи на один ЗВО! Це значить, що 12 % (274 / 2 465) студентів за державним замовленням навчаються в таких малочисельних групах.

Усього із цієї спеціальності 452 студенти було прийнято на навчання у ЗВО, які мають у середньому по 4 – 7 осіб за держзамовленням. Найгірше те, що ці ЗВО не мають такого авторитету підготовки фахівців за цією спеціальністю, щоб забезпечити набір студентів на контрактній основі до наповнення академічної групи до 25 осіб.

Виникає риторичне запитання про якість підготовки інженерів у таких ЗВО. Фінансування із загального та спеціального фонду для такої кількості студентів не вистачить не тільки на оновлення лабораторної

бази та комунальні послуги її утримання, а й на заробітну плату викладачам та інженерно-технічному персоналу.

Практично навчальний процес із формування професійних компетентностей у кращому разі зведено до екскурсій на профільні підприємства та лекції на потоках, куди збирають студентів різних спеціальностей.

На перший погляд, чотири з половиною сотні не підготовлених студентів із дипломами державного зразка в масштабах країни не є великою проблемою. Роботодавці дадуть їм оцінку. Однак навіть із цих 11 спеціальностей, наведених у табл. 1, загальна кількість таких утрачених фахівців становить за два роки 2 856 осіб (суми за стовпцями 10 та 13 табл. 1). **Це становить 17 % від загальної кількості осіб за держзамовленням 17 663** (сума за стовпцем 6 табл. 1).

Інакше кажучи, близько 17 % коштів загального фонду бюджету, витрачених на держзамовлення у 2020 та 2019 рр. тільки за вказаними спеціальностями, використано вкрай не ефективно.

На погляд автора, потрібно підвищити ефективність управління державним замовленням у цьому разі на рівні МОН України. Достатньо зробити аналіз використання державного замовлення по ЗВО за два-три роки. На основі цього аналізу блокувати отримання держзамовлення за конкретними спеціальностями тим ЗВО, які не здатні забезпечити повноцінного наповнення академічної групи за формулою «бюджет + контракт». Якщо ЗВО має авторитет у суспільстві у сфері підготовки фахівців за конкретною спеціальністю, то його академічні групи буде наповнено контрактними студентами.

Особливо це стосується спеціальностей, за якими неможливо підготувати якісного фахівця без наявності сучасної лабораторної бази. Профінансувати оновлення такої бази для всіх ЗВО неможливо й неефективно, тому їхня спеціалізація є першим кроком на шляху підвищення якості підготовки фахівців із вищою освітою.

Такий підхід дасть можливість забезпечити за три-чотири роки спеціалізацію ЗВО за конкретними спеціальностями, що стане об'єктивним фундаментом для:

- оптимізації мережі ЗВО України;
- фінансування оновлення лабораторної бази спеціалізованих ЗВО.

Загалом, синергетичний ефект у підвищенні якості освіти може дати тільки комплексне вдосконалення правил прийому до ЗВО, системи державного замовлення на фахівців із вищою освітою та системи потужного матеріального заохочення потрібних державі фахівців. Реальні зрушення в цьому напрямі може бути забезпечено впродовж 5 – 6 років.

2. Розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти

2.1. Загальні положення

Підхід до фінансування ЗВО, запроваджений із 2020 р., ґрунтується на математичній моделі, основні параметри якої наведено в постанові КМУ від 24.12.2019 р. № 1146 «Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності» (далі – Постанова КМУ № 1146) [16].

В основі зазначеного підходу лежить ідея базового фінансування через розподіл коштів, виділених у бюджеті на відповідні програми між ЗВО. Отже, розраховують **не вартість підготовки фахівців, а роблять перерозподіл коштів, що вже виділено. Таким чином, питання достатності коштів на забезпечення якісної підготовки фахівців із вищою освітою навіть не розглядають.**

У Постанові КМУ № 1146 ураховують розмір фінансування попереднього року як фонд стабільної діяльності ЗВО та виділяють деяку частину для стимулювання тих ЗВО, які готують потрібних Україні фахівців.

Розглянемо дію Постанови КМУ № 1146 на прикладі її застосування 2020 р. Обсяг фінансування стабільної діяльності ЗВО – $ФДС_i$, у розрахунках на 2020 р. прийнято в розмірі 80 % від фінансування 2019 р. Згідно з Постановою КМУ № 1146, кожен рік коефіцієнт стабільності може вибирати МОН на свій розсуд.

Якщо залишити його на рівні 80 %, то ті ЗВО, що отримали в поточному році менше ніж 100 % обсягу фінансування, що надають, залежно від результатів діяльності $ФДП_i$, у наступному році отримають 80 % від тієї зменшеної суми. Таким чином, кожен наступний рік ці ЗВО будуть мати регресний (зменшений щодо попереднього року) обсяг фінансування стабільної діяльності. Тому потрібно проаналізувати список цих ЗВО та ухвалити рішення, чи потрібно їх ліквідувати. Оскільки багато з них успішні й потрібні Україні ЗВО із соціального погляду, а їхня біда в тому, що вони не можуть показати гідний результат у межах тих індексів спеціальностей, **прийнятих, до речі, без економічного обґрунтування**, та показників діяльності, вибраних під вузьке коло ЗВО також без економічного обґрунтування. Хоча формула передбачає можливість

обмеження скорочення або зростання сумарного фінансування стабільної діяльності та фінансування, що надають, залежно від показника діяльності ЗВО за допомогою відповідного коефіцієнта, що встановлюється МОН.

Однак навіть за коректного економічного обґрунтування індексів та показників, згідно з їхньою сутністю, у запропонованій формулі немає важеля впливу держави. **Тому пропонують уведення індексу державної підтримки спеціальності, розмір якого може бути обґрунтовано поточними або стратегічними потребами держави!**

Розглянемо чинну модель із коментарями та пропозиціями щодо її вдосконалення.

Сума по всіх ЗВО 2020 р. мала обсяг видатків фінансування їхньої стабільної діяльності (ФДС) 11 874 372 060 грн. Деякі базові та розрахункові дані наведено в табл. А.1 додатка А.

Так формується перша складова фінансування ЗВО.

Друга частина обсягу фінансування, яку надають, залежно від результатів діяльності (ФДП), формується як різниця між обсягом видатків на фінансування освітньої діяльності ЗВО ФД, обсягу видатків фінансування їхньої стабільної діяльності (ФДС) та резерву P .

Для МОН критично важливо добиватися відповідності обсягу видатків на фінансування освітньої діяльності ЗВО ФД, обсягу державного замовлення **обов'язково з урахуванням розміру розрахункового контингенту здобувачів, а не фактичного контингенту** (різниця між цими значеннями буде зрозуміла далі за текстом). Особливо це актуально в умовах коли зростання заробітної плати та тарифів за комунальні послуги має слабопередбачуваний характер.

Частка обсягів видатків на фінансування освітньої діяльності, яка залишилася після виділення видатків фінансування їхньої стабільної діяльності (ФДС), розподіляється МОН між обсягом видатків за показники діяльності i -го закладу вищої освіти (ФДП) та резерву обсягу фінансування (P).

Згідно із чинною редакцією Постанови КМУ № 1146, консолідований обсяг резерву (P) на певний рік, його розподіл між закладами вищої освіти, використання та корегування визначаються МОН, відповідно до методичних рекомендацій, яких немає у відкритому доступі.

На погляд автора, розмір резерву обсягу фінансування (P) має бути приблизно на рівні 10 – 15 % від частки обсягів видатків

на фінансування освітньої діяльності, яка залишилася після виділення видатків фінансування їхньої стабільної діяльності (ФДС).

Цей резерв дає МОН можливість забезпечити ефективне оперативне управління системою ЗВО впродовж навчального року в умовах соціально-економічної нестабільності. Із цього резерву, наприклад, може бути профінансовано видатки ЗВО на облаштування систем пожежної безпеки, інші капітальні видатки на забезпечення життєдіяльності ЗВО та їхніх гуртожитків! Тим більше, що обсяг фінансування із загального фонду за бюджетною програмою 01160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики», окремо майже ніколи не містить видатки розвитку.

Обсяг видатків за показники діяльності всіх закладів вищої освіти на 2020 рік (ФДП) установлено в сумі 3 672 241 120 грн (додаток А, табл. А.1, сума за стовпцем 6).

Розподіл його між ЗВО розраховано МОН з урахуванням показників діяльності i -го ЗВО, його визначають як частку від видатків за показниками діяльності закладів вищої освіти (ФДП) з урахуванням питомої ваги показника діяльності закладу (A_i) (значення по кожному ЗВО, стовпець 20) у сумі показників діяльності всіх закладів вищої освіти, що належать до сфери управління МОН (сума за стовпцем 20):

$$\text{ФДП}_i = \frac{A_i}{\sum_{j=1}^n A_j} \text{ФДП}. \quad (1)$$

Показник діяльності певного закладу вищої освіти (A_i) розраховують на підставі таких його параметрів:

$$A_i = PK_i \cdot M_i \cdot RP_i \cdot H_i \cdot MB_i \cdot PB_i, \quad (2)$$

де PK_i – розрахунковий контингент здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення;

M_i – показник масштабу діяльності;

RP_i – показник регіональної підтримки;

H_i – показник наукової діяльності;

MB_i – показник міжнародного визнання;

PB_i – показник працевлаштування випускників.

А саме: розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення (PK_i) у певному закладі вищої освіти на умовах державного замовлення. Його розраховують за формулою (у цій формулі вже введено індекс державної підтримки $DP(s)$, якого немає в Постанові КМУ № 1146):

$$PK_i = \sum_s \sum_f \sum_r (\Phi K_{sfri} \cdot I_r \cdot I_f \cdot I_s \cdot DP_s), \quad (3)$$

де ΦK_{sfri} – фактична кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення в i -му закладі вищої освіти, за відповідним рівнем вищої освіти (r), формою здобуття вищої освіти (f), спеціальністю (спеціалізацією, предметною спеціальністю, за якими здійснюють розміщення державного замовлення) (s) станом на 1 жовтня попереднього календарного року;

I_r – індекс рівня вищої освіти;

I_f – індекс форми здобуття освіти;

I_s – індекс спеціальності;

DP_s – **індекс державної підтримки спеціальності** [1].

Цей індекс може змінюватися від 1,0 до 2,0 та визначатися, з огляду на поточні або стратегічні потреби держави. Фактично разом з обсягом держзамовлення держава має можливість надавати чинності своїм пріоритетам у підготовці фахівців із вищою освітою. Принциповим є те, що державну підтримку надають не ЗВО, а суто спеціальності, оскільки в цьому ЗВО може бути багато інших спеціальностей, які не потребують державної підтримки. Визначення розміру цього індексу мають здійснювати за окремою методикою.

Як показано формулою (3), розрахунковий контингент, на відміну від фактичного контингенту здобувачів, що навчаються коштом загального фонду бюджету, через відповідні індекси **враховує відносну трудомісткість та вартість підготовки здобувачів, залежно від особливостей кожної спеціальності, рівня вищої освіти та форми її надання**. Таким чином, чим більш вартісною та трудомісткою є підготовка здобувача з тієї чи тієї спеціальності, тим більшим буде розрахунковий контингент.

Уведемо додатковий показник, який не використовують у Постанові КМУ № 1146, але він дозволяє краще ілюструвати сутність показника діяльності певного закладу вищої освіти (A_i) [1]. Цей показник не змінює модель, його визначають як алгебраїчне перетворення формул із Постанови КМУ № 1146.

Його розраховують як відношення розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення, до фактичної кількості здобувачів вищої освіти на умовах державного замовлення в певному закладі вищої освіти (i). Назвемо його умовно **показником профілізації i -го ЗВО**, хоча він характеризує не тільки набір спеціальностей ЗВО, а й структуру контингенту за рівнями освіти та формами здобуття освіти:

$$КПР_i = \frac{PK_i}{\Phi K_{sfr i}}. \quad (4)$$

Сутнісний аналіз показує, що цей показник **оцінює трудомісткість (складність) та відносну вартість підготовки здобувачів в i -му ЗВО**, з огляду на їхню спеціальність, рівень та форму вищої освіти. Чим більшим є значення коефіцієнта, тим більше йому буде виділено коштів (див. додаток А, табл. А.1, стовпець 13).

Крім розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення, під час визначення розміру показника діяльності певного закладу вищої освіти (A_i) як параметри використано показники рівня: масштабності M_i , наукової діяльності H_i , міжнародного визнання MB_i , регіональної підтримки RP_i , працевлаштування випускників PB_i :

$$A_i = PK_i \cdot M_i \cdot RP_i \cdot H_i \cdot MB_i \cdot PB_i, \quad (5)$$

де M_i – показник масштабу діяльності;

RP_i – показник регіональної підтримки;

H_i – показник наукової діяльності;

MB_i – показник міжнародного визнання;

PB_i – показник працевлаштування випускників.

З урахуванням показника профілізації формула для розрахунку розміру показника діяльності певного закладу вищої освіти (A_i) має такий вигляд:

$$A_i = \Phi K_{sfr_i} \cdot KPP_i \cdot M_i \cdot PP_i \cdot H_i \cdot MB_i \cdot PB_i. \quad (6)$$

Отже, у натуральному вигляді показник діяльності певного закладу вищої освіти A_i , насправді, у чинній моделі, є коригованою на різні показники **фактичної кількості здобувачів вищої освіти, ΦK_{sfr_i}** , які навчаються на умовах державного замовлення в i -му ЗВО і мають одиниці вимірювання – кількість осіб. Тому, власне, для переходу до вартісного оцінювання потрібно обчислити суму A_i (стовпець 20) по всіх ЗВО та знайти частку кожного ЗВО в загальній сумі (стовпець 21), щоб, відповідно до цієї частки, визначити частку у вартісному обчисленні (додаток А, табл. А.1, стовпці 20, 21).

Показник профілізації найбільш вагомий, порівняно з іншими (стовпець 13 табл. А.1 додатка А), тому якраз він визначає вагу показника діяльності того чи того ЗВО. Це є вагомим аргументом для прискіпливого сутнісного й економічного обґрунтування розмірів як індексів спеціальностей, так і індексів рівнів освіти та форм здобуття освіти.

Отже, найбільшим впливом у чинній моделі наділено показник профілізації. Його варіативність становить 1,32 од. (2,16 – 0,84). Насправді, це коректно, але у відкритому доступі не вдалося знайти обґрунтування розміру індексів рівнів та форм вищої освіти, індексів спеціальностей. Для їхнього розрахунку потрібна масштабна робота (слід розрахувати відносну трудомісткість та/або вартість підготовки одного фахівця за різними спеціальностями, рівнями та формами вищої освіти). Без такого обґрунтування запропонована модель має суб'єктивний характер і потребує коригування. (Далі буде запропоновано методику економічно обґрунтованого визначення всіх індексів.)

Однак позитивним є хоча б те, що тим чи тим чином ураховують різний розмір трудомісткості в підготовці фахівців різних спеціальностей. У системі, що функціонувала до 2020 р., різницю у фінансуванні підготовки фахівців різних спеціальностей визначали майже виключно через заробітну плату науково-педагогічного персоналу, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 17.08.2002 р. № 1134 «Про затвердження

нормативів чисельності студентів (курсантів), аспірантів (ад'юнктів), докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів, клінічних ординаторів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у вищих навчальних закладах III і IV рівня акредитації та вищих навчальних закладах післядипломної освіти державної форми власності» [9].

Обґрунтованими є сумніви академічної спільноти щодо коректності як переліку, так і кількісного оцінювання показників: M_i – показник масштабу діяльності; PP_i – показник регіональної підтримки; H_i – показник наукової діяльності; MB_i – показник міжнародного визнання; PB_i – показник працевлаштування випускників. Вони об'єктивно достатньою мірою не характеризують якість ані наукової, ані освітньої діяльності ЗВО. Поза увагою розробників залишилася вкрай важлива виховна складова діяльності ЗВО, яка значною мірою формує емоційний інтелект студента, його культурний рівень. Більш детально систему показників та пропозиції щодо її вдосконалення буде розглянуто далі.

2.2. Обґрунтування індексів

Спочатку послідовно розглянемо обґрунтованість розмірів індексів, які фактично формують найбільш вагому складову показника діяльності ЗВО і має назву «розрахунковий контингент».

I_s – індекс спеціальності. Цей індекс має враховувати **відносні трудомісткість** та **вартість** підготовки одного фахівця впродовж одного року. Він набуває значення від 1 для спеціальності, підготовка фахівця з якої є найменш трудомісткою та найменш вартісною, до 3 для спеціальності, підготовка фахівця з котрої є найбільш трудомісткою та вартісною. Таким чином, чим більшим є індекс спеціальності, тим більшим розрахунковий контингент здобувачів і більшим показник діяльності ЗВО, а значить, тим більше буде в наступному році виділено коштів із загального фонду на підготовку одного фахівця.

Безумовно, з економічного погляду, конкретні значення цього індексу мали б розраховувати як відношення собівартості підготовки фахівця однієї спеціальності до відповідної собівартості з іншої, однак у процесі підготовки Постанови КМУ № 1146 таких розрахунків зроблено не було. В усякому разі їх немає у відкритому доступі.

Їхня відсутність призвела до абсолютно не обґрунтованих рішень. Наприклад, відносні трудомісткість і вартість підготовки вчителя початкової школи оцінено індексом 1,2, тоді як підготовку журналіста – 1. Хоча зрозуміло, що на додаток до матеріальних витрат та трудових витрат, потрібних для підготовки вчителя початкової школи, для підготовки журналіста як мінімум додатково потрібні фотостудія та телестудія з відповідним фото, відео та комп'ютерним обладнанням, утримання яких потребує і матеріальних, і трудових витрат. Без них неможливо сформулювати у здобувачів необхідних професійних компетентностей. Незважаючи на це, на виконання держзамовлення, із загального фонду бюджету в наступному році на підготовку одного журналіста буде виділено менше коштів, ніж на підготовку вчителя початкової школи.

До речі, така сама ситуація зі спеціальностями «маркетинг», «економіка», «готельно-ресторанна справа» та «менеджмент», для яких індекс дорівнює одиниці, хоча для формування необхідних професійних компетентностей у здобувачів цих спеціальностей конче необхідними є лабораторії сучасних технологій за галузями та вартісне спеціальне програмне забезпечення для комп'ютерів із відповідними характеристиками. Однак у межах держзамовлення на фахівців зі вказаних спеціальностей із загального фонду буде виділено менше коштів, ніж для підготовки вчителя початкової школи.

Таким чином, цей індекс не для всіх спеціальностей ураховує співвідношення відносних трудових та вартісних витрат у процесі підготовки одного фахівця впродовж року за держзамовленням. Можливо розробники цієї постанови під час установа розмірів індексу I_s намагалися поєднати економічну й політичну сутність в одному індексі. Такий підхід не є прийнятним, оскільки він не сприймається позитивно університетською спільнотою, тому що не зрозуміло, де закінчується економічне обґрунтування та починається політичне.

Тому й пропонують увести індекс державної підтримки спеціальності DP_s , розмір якого визначається пріоритетами Уряду України на наступний рік і може змінюватися від 1 до 2. Через його розмір та обсяг державного замовлення за цією спеціальністю держава реалізує свою політику щодо підготовки кадрів із вищою освітою.

Що стосується власне індексу I_s , його розмір має бути економічно обґрунтованим і визначати **відносну трудомісткість** та **вартість**

підготовки одного фахівця впродовж одного року з кожної спеціальності. Тут і далі під терміном «спеціальність» розуміють позицію з додатка Б, де наведено I_s , Постанови КМУ № 1146 [16].

Класичний підхід до розв'язання цієї проблеми передбачає розрахунок собівартості підготовки одного фахівця конкретної спеціальності з наступним визначенням її співвідношення із собівартістю підготовки фахівця з іншої спеціальності у ЗВО України та приведення цих співвідношень до заданого наперед інтервалу з визначеним кроком сканування.

Таке завдання в загальному вигляді не має одного вирішення через свою багатовимірність у різних аспектах:

- регіональному;
- розмірі ЗВО;
- великій кількості споріднених спеціальностей у ЗВО;
- різних розмірах чинної інфраструктури в кожного ЗВО.

Тому для розв'язання проблеми потрібно ввести деякі спрощення, які суттєво не вплинуть на розмір I_s .

Адміністративні витрати на надання освітньої послуги та інші витрати, які не залежать від спеціальності, за якою готують фахівців, що припадає на одного здобувача, приймають однаковою для всіх ЗВО. Тому під час визначення співвідношення річної собівартості підготовки фахівця за різними спеціальностями ці витрати, що містяться в чисельнику та знаменнику, скорочуються, як однакові, і тому їхній розрахунок не потрібен.

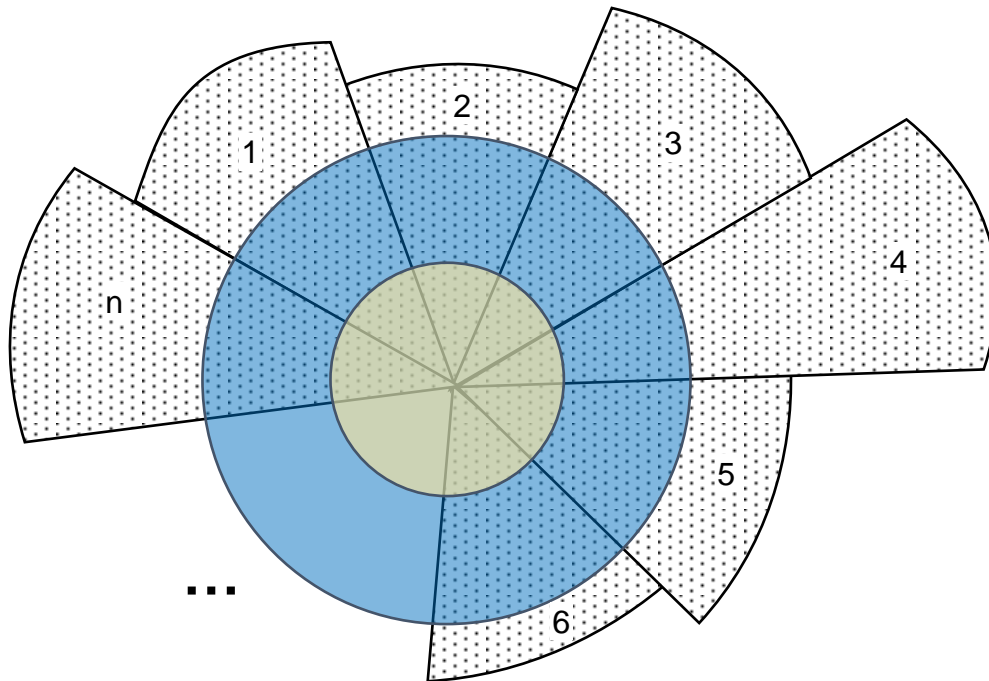
Вартість та спрацювання обладнання лабораторій не враховують, оскільки передбачають, що ліцензійні умови виконано й конкретний ЗВО має право та можливість готувати бакалаврів за цією спеціальністю.

Комунальні послуги, що припадають на один квадратний метр лабораторії, беруть усереднено по Україні.

Перелік лабораторій та їхні характеристики є мінімально необхідними для формування визначених стандартами професійних компетентностей відповідних спеціальностей у здобувачів. Важливою є не наповненість лабораторій обладнанням, а необхідна кількість інженерно-технічного, лаборантського складу та площа, що визначає розмір частини комунальних платежів.

Заробітну плату НПП не враховують, оскільки передбачають, що всі річні 60 кредитів для підготовки бакалаврів буде забезпечено, незалежно від спеціальності.

На діаграмі (рис. 1) надано ілюстрацію того факту, що значна частина витрат на підготовку бакалавра не залежить від спеціальності й тому її можна не враховувати під час розрахунку I_s . До них належать загально-університетські витрати та витрати на утримання неспеціалізованої аудиторії для академічної групи та частини лекційної аудиторії.

Рис. 1. Ілюстрація структури витрат на підготовку одного фахівця впродовж року за спеціальностями з Постанови КМУ № 1146

Кожний сектор цієї діаграми містить усі річні витрати віртуального ЗВО на підготовку академічної групи студентів за цією галуззю з Постанови КМУ № 1146.

Будемо розглядати для визначення I_s не всі витрати, пов'язані з формуванням фахівця рівня бакалавра за конкретною спеціальністю, а тільки ті, що відрізняють кожну з них від усіх інших. Це значить, що витрати загальні, однакові для всіх спеціальностей (галузей) не беруть до уваги. На рис. 1 це витрати із середини діаграми.

Таким чином, економічне обґрунтування індексу спеціальності (I_s) пропонують базувати на додаткових матеріальних видатках, які будуть спрямовувати на утримання спеціальних лабораторій, потрібних для забезпечення формування у студентів фахових компетентностей, відповідно до спеціальностей із Постанови КМУ № 1146. Логіку визначення індексу спеціальності як відношення собівартості підготовки фахівця однієї спеціальності до відповідної собівартості з іншої відображено на рис. 2.

Відповідає
базовому коефіцієнту
 $I_s = 1$

Витрати на підготовку на базовому рівні (ВБАЗ)	
Оплата праці та нарахування на заробітну плату науково-педагогічного персоналу (за КЕКВ 2100)	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв на аудиторії (за КЕКВ 2270)

$$\text{Індекс спеціальності } (I_s) = \frac{\text{ВЛАБ}}{\text{ВБАЗ}}$$

Відповідає
базовому коефіцієнту
 $I_s = 1.X$

Додаткові матеріальні витрати або витрати на утримання (ВУ)

Витрати на підготовку на розширеному рівні (ВЛАБ)				
Оплата праці та нарахування на заробітну плату науково-педагогічного персоналу (за КЕКВ 2100)	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв на аудиторії (за КЕКВ 2270)	утримання лабораторій		
		Перша лабораторія	...	<i>i</i> -та лабораторія
		Оплата комунальних послуг та енергоносіїв (КЕКВ 2270)	Оплата праці та нарахування, обслуговування лабораторій (за КЕКВ 2100)	

Рис. 2. Загальна логіка визначення індексу

За такого підходу всі спеціальності пропонують розподілити на три групи:

1. Спеціальності, які потребують мінімального матеріального та кадрового забезпечення. Для таких спеціальностей установлюють одиничне значення індексу спеціальності ($I_s = 1$).

2. Спеціальності, які відносно просто може бути розподілено через потрібну кількість додаткових лабораторій (додаткові матеріальні видатки наведено на рис. 2 як «витрати на утримання» (ВУ)).

3. Спеціальності, які потребують індивідуального навчання. (Оскільки індивідуальне навчання передбачає залучення більшої кількості викладачів

Фінансування університету. Проблеми, варіанти рішень

для підготовки фахівця, то можна розрахувати показник видатків на додаткову оплату праці та утримання фахівців (ВУ)).

Зазначені припущення дозволяють сформувати таку **методику економічно обґрунтованого визначення значення індексу спеціальності**. У межах цієї методики пропонують проходження таких етапів:

Етап 1 (для спеціальностей першої та другої груп). Формування типової структури ЗВО як переліку лабораторій, потрібних для формування спеціальних (фахових) компетентностей у межах кожної зі вказаних у Постанові КМУ № 1146 спеціальностей. Формування типової структури може бути реалізовано МОН України як узагальнення пропозицій декількох провідних закладів вищої освіти відповідного профілю з різних регіонів України. У результаті систематизації пропозицій ЗВО визначають матрицю розподілу k -х лабораторій та s -ми спеціальностями, як це наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Матриця співвіднесення потрібних для формування фахових компетентностей із наведеними в Постанові КМУ № 1146 спеціальностями

Спеціальності (ГЗ _s)	Перелік потрібних для забезпечення підготовки фахівців лабораторій (ЛБ _к)				
	ЛБ ₀₁ – «назва»	ЛБ ₀₂ – «назва»	ЛБ ₀₃ – «назва»	...	ЛБ _m – «назва»
ГЗ ₀₁ – освіта/педагогіка					
ГЗ ₀₂ – культура і мистецтво					
...					
ГЗ ₂₉ – міжнародні відносини					

У клітинках наведеної в табл. 2 матриці експертним середовищем (представниками навчально-методичних комісій України провідних ЗВО) описано мінімально необхідний склад обладнання таких лабораторій, а саме:

- кількість персоналу (КП), потрібного для забезпечення безперебійної роботи лабораторії (осіб);
- мінімально необхідна площа приміщення (ПР), яка відповідає санітарним нормам та іншим вимогам (м²);

- перелік основних засобів, потрібних для функціонування лабораторії;
- матеріали, які використовують у навчальному процесі (МТ).

Під час формування складу лабораторій та переліку необхідного обладнання необхідно обов'язково відобразити зв'язок з означеними у стандартах вищої освіти програмними результатами навчання.

Етап 2 (для спеціальностей першої та другої груп). Другим етапом є оптимізація складу лабораторій за критерієм їхньої унікальності з погляду формування фахових компетентностей. Уводимо таке припущення. Якщо k -та лабораторія наявна в кожному стовпчику табл. 2, то її наявність відповідає базовому фінансуванню та значенню індексу спеціальності на рівні 1. Такі лабораторії, для яких $I_s = 1$ видаляють з означеного в табл. 2 переліку.

Етап 3 (для спеціальностей першої та другої груп). Визначення додаткових матеріальних витрат на утримання унікальних із погляду формування спеціальних (фахових) компетентностей лабораторій. Вартість утримання лабораторій ($ВУ_{ks}$) розраховують для оптимізованої їхньої матриці, наведеної в табл. 3. Вартість утримання розраховують лише для унікальних лабораторій (УЛБ_к). Припущенням під час визначення такої вартості є те, що лабораторії містять все необхідне для підготовки фахівців обладнання. Цю вимогу фактично було виконано на етапі ліцензування.

До витрат на утримання, відповідно до означеної на рис. 2 логіки, належать:

- оплата праці персоналу та нарахування на неї, залученого для обслуговування діяльності лабораторії та допомоги викладачам у процесі здійснення освітнього процесу (УЛБ_{ПР}):

$$УЛБ_{ПР} = \sum КП \times \text{Заробітна плата з нарахуваннями}; \quad (7)$$

- оплата комунальних послуг та енергоносіїв, потрібних на утримання лабораторії (УЛБ_{КП}):

$$УЛБ_{КП} = \sum ПР \times \text{Середні витрати за провідними ЗВО комунальних послуг та енергоносіїв на квадратний метр лабораторії}; \quad (8)$$

• обґрунтовані додаткові витрати на функціонування лабораторії, такі як, наприклад, вода чи хімічні реагенти ($УЛБ_{ДВ}$):

$$УЛБ_{ДВ} = \Sigma MP \text{ (середні для лабораторій провідних ЗВО України витрати на матеріали та поточне фінансування лабораторій)}. \quad (9)$$

Витрати на утримання унікальних лабораторій визначають у розрахунку на календарний рік:

$$ВУ = УЛБ_{ПР} + УЛБ_{КП} + УЛБ_{ДВ}. \quad (10)$$

Таблиця 3

Розрахунок додаткових матеріальних витрат в аспекті знань (витрат утримання, ВУ)

Спеціальності ($ГЗ_s$)	Перелік потрібних для забезпечення підготовки фахівців лабораторій						Середня за провідними ЗВО вартість утримання унікальних лабораторій
	Базові лабораторії, які відповідають $I_s = 1$			Унікальні з погляду формування фахових компетентностей лабораторії			
	$ЛБ_{01}$ – «назва»	...	$ЛБ_m$ – «назва»	$УЛБ_{01}$ – «назва»	...	$УЛБ_m$ – «назва»	
$ГЗ_{01}$	–	...	–	$ВУ_{11}$	...	$ВУ_{1m}$	$ВУ_{01} = \sum_{i=1}^m ВУ_{01s}$
$ГЗ_{02}$	–	...	–	$ВУ_{21}$	...	$ВУ_{2m}$	$ВУ_{02} = \sum_{i=1}^m ВУ_{02s}$
...	...	...	...	...	...	...	...
$ГЗ_{29}$	–	...	–	$ВУ_{291}$	...	$ВУ_{29m}$	$ВУ_{29} = \sum_{i=1}^m ВУ_{29s}$

Для обчислення кількісних значень у табл. 4 за кожною унікальною із погляду формування фахових компетентностей лабораторій, із боку експертного середовища (провідних ЗВО, що здійснюють підготовку за відповідною спеціальністю з використанням вибраної лабораторії) потрібно отримати в агрегованому вигляді подану в табл. 4 інформацію.

**Обґрунтування витрат на утримання лабораторії
для внесення їх до табл. 3**

Лабораторія «_____»			
Витрати на персонал за рік			
Посада	Тарифний розряд	Заробітна плата з нарахуваннями	
Разом		УЛБ _{ПР} =	
Витрати на утримання приміщення впродовж року			
Стаття витрат	Площа приміщення (м ²)	Середні витрати за провідними ЗВО на м ² лабораторії	Разом
Комунальні послуги			
Енергоносії			
Разом			УЛБ _{КП} =
Витрати на функціонування лабораторії			
Матеріали та види робіт, які потребують фінансування	Обґрунтування норм витрачання протягом року		Витрати
Разом			УЛБ _{КП} =
Сума витрат для внесення в табл. 8			
Загальний підсумок ($ВУ = УЛБ_{ПР} + УЛБ_{КП} + УЛБ_{ДВ}$)			ВУ =

Відомості в табл. 4 можна формувати, з огляду на мінімально необхідні нормативи, визначені експертами, або з урахуванням фактичних витрат на функціонування лабораторії.

Етап 4 (для спеціальностей третьої групи). У цих спеціальностях не передбачено використання унікальних лабораторій. Проте для цих спеціальностей частину навчального процесу здійснюють індивідуально, що призводить до додаткових витрат на оплату праці. Тобто для цих спеціальностей показник ВУ визначає додаткові витрати на оплату праці та нарахування.

Логіку розрахунку показника *ВУ* для цих спеціальностей пояснено виділенням відносного збільшення кількості викладачів, які забезпечують навчальний процес. Візуальне відображення цієї логіки наведено на рис. 3. Передбачають, що витрати на утримання для третьої групи спеціальностей полягають у додатковій оплаті індивідуалізованого навчання.

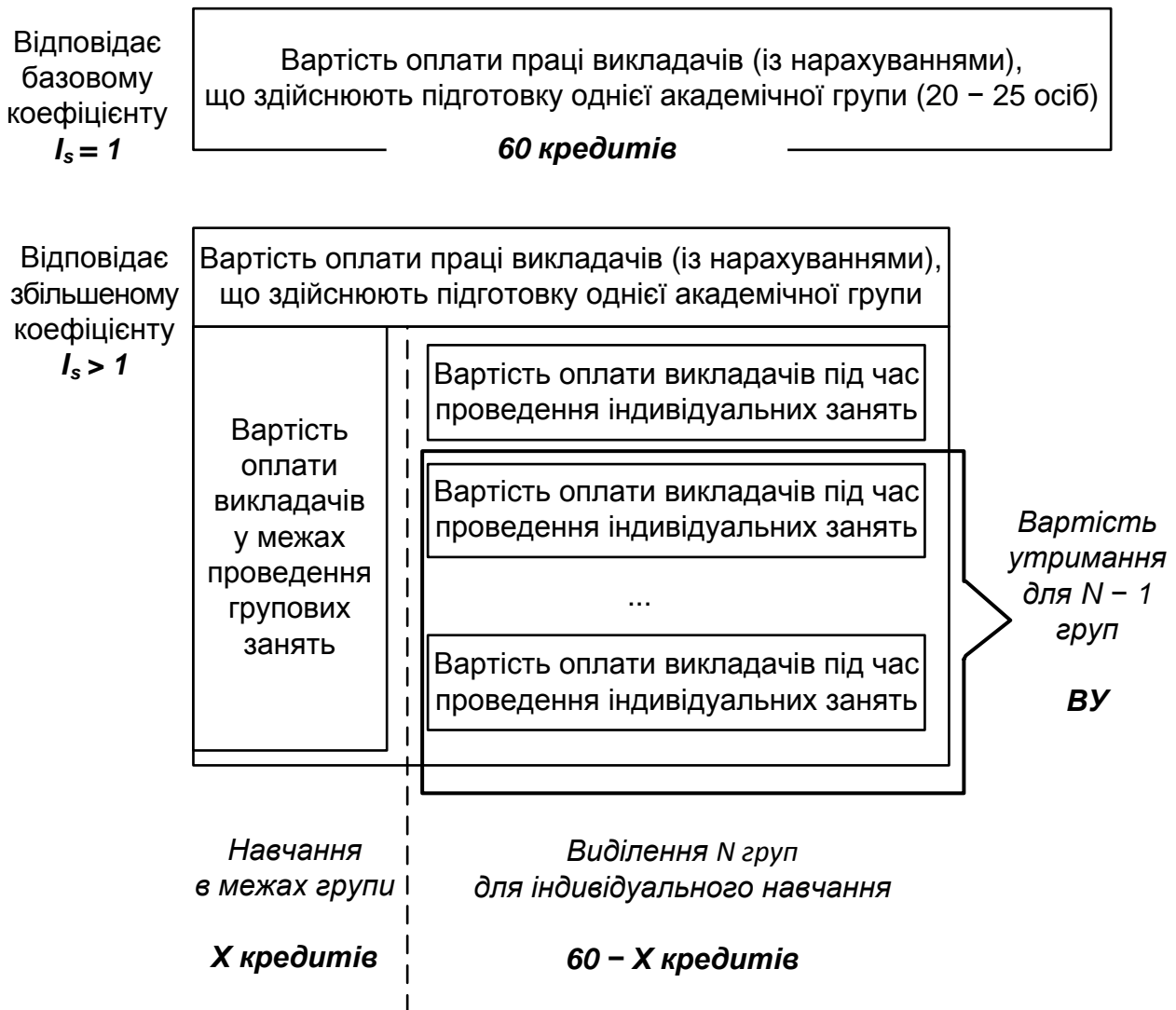

Рис. 3. Логіка визначення витрат на утримання за третьою групою спеціальностей

Експертне середовище провідних ЗВО має обґрунтувати кількість підгруп, які виділяють для індивідуалізованого навчання протягом періоду підготовки за різними курсами. Це дозволить визначити додаткові витрати, які для порівняння з іншими групами спеціальностей має бути скориговано на один рік (узято середнє арифметичне). Форма для виконання розрахунків наведено в табл. 5.

Таблиця 5

**Розрахунок витрат утримання
для третьої групи спеціальностей**

Освітні програми, курси	Витрати на оплату праці викладачів за рік для однієї групи, тис. грн	Кількість підгруп	Кількість кредитів, на індивідуалізоване навчання	Частка індивідуалізованого навчання	Витрати на утримання
	Z	N	KP	$ЧТ$ $ЧТ = KP / 60$	$ВУ =$ $= ЧТ \times Z \times (N - 1)$
1	2	3	4	5	6
Освітня програма « _____ »					
I курс					
II курс					
III курс					
IV курс					
Освітня програма « _____ »					
...	...	...	...	...	...
Видатки на додаткову оплату праці та утримання фахівців, ВУ					Середнє значення за 6-м стовпчиком

Етап 5 (для всіх спеціальностей). Передбачає переведення розрахованих витрат на утримання у шкалу індексу спеціальності на основі узагальнених в табл. 6 даних.

Таблиця 6

Узагальнення розрахунків

Спеціальності ($ГЗ_s$)	Витрати на утримання
$ГЗ_{01}$ – освіта/педагогіка	$ВУ_{01}$
$ГЗ_{02}$ – культура і мистецтво	$ВУ_{02}$
...	
$ГЗ_{29}$ – міжнародні відносини	$ВУ_{03}$

На підставі табл. 6 визначають мінімальне ($ВУ_{\min}$) та максимальне ($ВУ_{\max}$) значення витрат на утримання.

Орієнтуючись на введені Постановою КМУ № 1146 мінімальні та максимальні значення індексу спеціальності, пропонують:

- співвіднести мінімальне значення витрат на утримання з індексом спеціальності на рівні 1,2 ($I_s = 1,2$ для $ВУ_{\min}$)
- співвіднести максимальне значення витрат на утримання з індексом спеціальності на рівні 3 ($I_s = 3$ для $ВУ_{\max}$)
- пропорційно розподілити індекс спеціальності для решти розрахованих значень витрат на утримання із кроком 0,1. Тобто вартість кроку шкали ($КШ$) буде становити:

$$КШ = \frac{ВУ_{\max} - ВУ_{\min}}{(3 - 1,2) \times 10}. \quad (11)$$

Для кожної спеціальності визначають коефіцієнт з урахуванням отриманого кроку шкали за такою схемою (табл. 7).

Таблиця 7

Формування I_s

I_s	Початкове значення інтервалу	Кінцеве значення інтервалу
1,2	$ВУ_{\min}$	$ВУ_{\min} + (КШ \times 1)$
1,3	$ВУ_{\min} + (КШ \times 1)$	$ВУ_{\min} + (КШ \times 2)$
1,4	$ВУ_{\min} + (КШ \times 2)$	$ВУ_{\min} + (КШ \times 3)$
...	...	...
3	$ВУ_{\min} + (КШ \times 17)$	$ВУ_{\min} + (КШ \times 18)$

Розраховані за наведеною методикою індекси спеціальностей будуть дійсно економічно обґрунтованими.

Під час визначення розрахункового контингенту використовують також I_r – індекс рівня вищої освіти. Він має визначати **відносну трудомісткість** та **вартість** підготовки одного фахівця певного рівня вищої освіти впродовж одного року безвідносно до спеціальності. За одиницю взято значення I_r для бакалаврського рівня.

Значення $I_r = 1,3$ для рівня другого (магістерського) та $I_r = 0,8$ для третього (освітньо-наукового) рівнів видаються не достатньо обґрунтованими. Обґрунтування значень цього індексу пропонують здійснювати на основі визначення *відносної потреби в кадрах (ВПК)* для надання освітньої послуги. Складність під час порівняння трьох рівнів вищої освіти в цьому разі полягає в різному терміні навчання та наявності наукової складової на третьому рівні.

Під час визначення відносної потреби в кадрах передбачають, що частину занять проводять у групах (загальною кількістю M), а частину – в об'єднаних потоках на лекційних заняттях. Також у розрахунках передбачають співвіднесення (залежно від виду робіт) або із 450 контактними годинами на одну ставку викладача, або із 600 годинами максимального навантаження на одну ставку викладача.

$$ВПК = \frac{\text{Годин лекцій} \times \text{Кількість потоків (M)} + \text{Годин практики} \times \text{Кількість потоків (N)}}{450 \text{ або } 600}. \quad (12)$$

Чисельник формули (12) визначають, зважаючи на такі положення:

- розподіл занять усередині кредиту ЄКТС становить 30 % аудиторних занять та 70 % самостійної роботи (таке співвідношення можна взяти в середньому як для бакалаврського, так і для магістерського рівнів, незалежно від спеціальностей). Тобто 30 % від кількості кредитів становлять *контактні години (КГ)*:

$$\text{Контактні години (КГ)} = 30 \% \text{ від (Кредити ЄКТС} \times 30); \quad (13)$$

- в аудиторній роботі 50 % занять – лекції, які можна об'єднувати в M потоків:

$$КГ_{\text{лекції}} = КГ \times 0,5; \quad (14)$$

$$КГ_{\text{практики}} = КГ \times 0,5; \quad (15)$$

$$ВПК = \frac{КГ_{\text{лекції}} \times M + КГ_{\text{практики}} \times N}{450 \text{ або } 600}. \quad (16)$$

Далі, орієнтуючись на задану логіку, визначимо значення індексу рівня вищої освіти (I_r). Відразу зазначимо таке. Упродовж року здобувач магістерського рівня отримує 60 кредитів, що дорівнює кількості кредитів здобувача бакалаврського рівня. Однак для університету трудомісткість та вартість надання такої кількості кредитів на рівні магістра значно перевищує обсяг цих показників на рівні бакалавра. Лекційні заняття для бакалаврів проводять для потоків, що нараховують від 50 до 150 здобувачів, а практичні та лабораторні – для академічної групи, що мають по 25 здобувачів (іноді, залежно від місткості лабораторій, по 12 – 15 здобувачів). Тоді як для магістрів лекції проводять для 15 здобувачів (за невеликим винятком – для 30 – 45 здобувачів), а практичні та лабораторні – максимум для 15 здобувачів.

З огляду на відмінності в терміні навчання, потрібно буде виконати ряд розрахунків, за яких буде розраховано відносну потребу в кадрах (ВПК) для умовних 100 осіб здобувачів освіти різних рівнів.

Розрахунок 1. Порівняння ВПК для бакалавра та магістра в межах одного року навчання.

Для 60 кредитів на рік, кількість годин як для бакалаврського, так і магістерського рівнів буде дорівнювати 1 800 год. На аудиторну роботу з них припадає 540 год:

$$\begin{aligned}KG &= 1\,800 \times 0,3 = 540; \\KG_{\text{лекції}} &= 540 \times 0,5 = 270; \\KG_{\text{практики}} &= 540 \times 0,5 = 270.\end{aligned}$$

Прийmemo, що потік здобувачів на бакалаврському рівні дорівнює 100 особам за чотирьох академічних груп по 25 осіб ($N = 4$), об'єднаних в один потік ($M = 1$):

$$ВПК_{\text{бакалавр}} = \frac{270 \times 1 + 270 \times 4}{450} = 3.$$

$ВПК_{\text{бакалавр}} = 3$ відповідає за своїм змістом забезпеченню 3 ставок науково-педагогічного персоналу.

На магістерському рівні 100 здобувачів це приблизно сім магістерських програм ($N = 7$) за кількості однієї програми 15 здобувачів (100 / 15). Кожен здобувач із кожної із цих магістерських програм має засвоїти (отримати) упродовж навчального року 60 кредитів. Об'єднати здобувачів різних магістерських програм більш-менш споріднених спеціальностей

2. Розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти

у потоки кількістю приблизно 30 – 45 осіб можливо тільки для половини навчальних дисциплін, що викладають (тобто передбачають виділення трьох лекційних потоків $M = 3$), інакше втрачають самобутність (самостійність) програм та зникає сенс їхнього створення. Для решти навчальних дисциплін аудиторну роботу провадять у групах (15 здобувачів):

$$ВПК_{магістр} = \frac{270 \times 3 + 270 \times 7}{450} = 6.$$

Таким чином, для забезпечення навчального процесу для 7 магістерських програм за загальної кількості здобувачів 100 осіб потрібно з погляду трудомісткості у два рази більше від викладацьких ставок:

$$I_r = \frac{ВПК_{магістр}}{ВПК_{бакалавр}} = \frac{6}{3} = 2.$$

Однак треба брати до уваги, що для забезпечення якісної підготовки магістрів потрібно залучати більш кваліфікованих викладачів, ніж для бакалаврів. У загальному вигляді це означає більшу заробітну плату через стандартні надбавки за наукові ступені та вчені звання, стимулюючи надбавки для викладачів, що не мають право на такі надбавки, але є класними професіоналами. З урахуванням усіх надбавок оплата праці викладачів для магістерського рівня має бути мінімум на 25 % більшою, ніж у викладачів для бакалаврського рівня.

Таким чином, з урахуванням заробітної плати тільки за рахунок викладацького складу індекс магістерського рівня має дорівнювати не менше 2,5.

$$I_r = \frac{ВПК_{магістр} \times \frac{\text{Надбавки до зарплати}}{ВПК_{бакалавр}}}{ВПК_{бакалавр}} = \frac{6 \times 1,25}{3} = 2,5.$$

Далі порівняємо необхідну матеріальну базу, що має забезпечити підготовку 100 здобувачів бакалаврського та магістерського рівня, безвідносно до спеціальності.

По-перше, розглянемо необхідні приміщення бажано з мультимедійним обладнанням, лабораторії, програмне забезпечення, передплату періодичних видань, оновлення контенту навчальних дисциплін, вартість комунальних послуг.

Для бакалаврів потрібно мінімум одна лекційна аудиторія на 100 місць та чотири аудиторії місткістю 25 місць. Крім того, залежно від спеціальності, необхідна деяка кількість лабораторій.

Для магістрів потрібно сім аудиторій на 15 – 20 осіб та три аудиторії приблизно на 50 місць. Крім того, залежно від спеціальностей, необхідна деяка кількість спеціальних лабораторій, але, порівняно з бакалаврським рівнем, їхня кількість має бути більшою, як і складність і вартість обладнання.

Таким чином можна стверджувати, що за кількістю аудиторій, мультимедійного обладнання, трудомісткості обслуговування лабораторій, вартості програмних продуктів, трудомісткості розроблення контенту навчальних дисциплін, вартості відповідних комунальних послуг обслуговування підготовки магістрів суттєво перевищує відповідні показники підготовки бакалаврів. Кількісно обґрунтувати перевищення показників у загальному вигляді для магістерського рівня практично неможливо, але приблизно можна оцінити через різницю вартості комунальних послуг.

Однак навіть без цієї компоненти зрозуміло, що індекс магістерського рівня не може бути меншим за 2,5. У чинній Постанові КМУ № 1146 цей індекс дорівнює 1,3, що суттєво зменшує розрахунковий контингент, а значить, показник діяльності ЗВО, у яких значний відсоток здобувачів магістерського рівня.

Розрахунок 2. Коригування розрахунку 1 на тривалість навчання.

Складність за порівняння ВПК для бакалавра та магістра полягає в різній тривалості навчання та різній структурі залучення студентів до контакту з викладачами. Бакалаврську підготовку здійснюють 4 роки (8 семестрів), вона передбачає виділення 240 кредитів. Припустимо, що VIII семестр відведено на написання дипломної роботи (це можливо, оскільки слід урахувувати також наявність практик упродовж перших років навчання). Тоді кількість годин на підготовку бакалавра буде становити 6 300 год (210 кредитів × 30). Ураховуючи наведену в розрахунку 1 логіку, отримуємо:

$$КГ = 6\,300 \times 0,3 = 1\,890;$$

$$КГ_{\text{лекції}} = 1\,890 \times 0,5 = 945;$$

$$КГ_{\text{практики}} = 1\,890 \times 0,5 = 945;$$

$$ВПК_{\text{бакалавр-4}} = \frac{945 \times 1 + 945 \times 4}{450} = 10,5.$$

Слід наголосити, що ВПК збігається з кількістю штатних одиниць, потрібних для підготовки бакалаврів тільки для першого розрахунку, оскільки розрахунковий період становить 1 рік. За своєю сутністю ВПК лише відносний показник, який надає змогу порівняти витрати часу та навантаження викладачів у процесі підготовки здобувачів різних рівнів і форм освіти.

Для розрахунку індексу рівня освіти I_r потрібно розрахувати $ВПК_{магістра}$. Тут передбачимо, що за час навчання одного бакалавра відбувається випуск трьох потоків магістрів. Також передбачимо, що третій семестр підготовки магістрів більше орієнтовано на написання дипломної роботи. Тоді:

$$I_r = \frac{ВПК_{магістр} \times 3 \times \text{Надбавки до зарплати}}{ВПК_{бакалавр-4}} = \frac{6 \times 3 \times 1,25}{10,5} = 2,1.$$

У межах зазначеного коригування отримуємо значення I_r для **другого рівня освіти 2,1**, на відміну від індексу чинної редакції Постанови КМУ № 1146, $I_r = 1,3$.

Розрахунок 3. Порівняння бакалаврського та третього (освітньо-наукового рівня) за умови навчання на кожному із цих рівнів 4 роки.

Розмір індексу третього рівня вищої освіти суттєво зменшено, оскільки дуже не просто собі уявити, що річна трудомісткість та вартість підготовки одного аспіранта становить 80 % від підготовки одного бакалавра!

Третій рівень вищої освіти – освітньо-науковий. Як зрозуміло з назви, він має дві компоненти: освітню та наукову. У чинній Постанові КМУ № 1146 $I_r = 0,8$.

Спочатку розглянемо освітню компоненту. У п. 26 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 зазначено, що в навчальному плані аспірантури (ад'юнктури) обсяг навчальних дисциплін має становити 30 – 60 кредитів. Для спрощення розрахунків приймемо обсяг освітньої компоненти 50 кредитів, які може бути розподілено між чотирма роками підготовки доктора філософії [10].

Як і для бакалаврського рівня приймаємо, що кількість здобувачів освітньо-наукового рівня дорівнює 100 особам. Орієнтуючись на обсяги державного замовлення на підготовку науково-педагогічних кадрів через аспірантуру та докторантуру 2020 р. можна припустити, що в середньому заклади вищої освіти набирають приблизно 5 осіб на освітню програму, які навчаються в одній групі. Таким чином, маємо 20 груп аспірантів ($N = 20$).

П. 27 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти передбачено, що здобувач третього освітньо-наукового ступеня має оволодіти універсальними навичками дослідника, загальнонауковими (філософськими) та мовними компетентностями. Обсяги цієї компоненти встановлюють, відповідно до стандарту вищої освіти. Припустимо, що підготовка за цією складовою становить приблизно 30 % від загального обсягу годин. Також передбачимо проведення лекційних занять у групах по 25 осіб ($M = 4$). Тоді в розрахунок на всю освітню складову підготовки аспіранта отримуємо:

$$KG = (50 \times 30) \times 0,3 = 450;$$

$$KG_{\text{лекції}} = 450 \times 0,3 = 135;$$

$$KG_{\text{практики}} = 450 \times 0,7 = 315;$$

$$ВПК_{\text{аспірант}} = \frac{135 \times 4 + 315 \times 20}{450} = 15,2.$$

Щодо вартісної складової кадрового забезпечення якісної підготовки аспірантів треба взяти до уваги необхідність у залученні більш кваліфікованих викладачів, ніж для бакалаврів, зазвичай більшість із них – це доктори наук, професори. У загальному вигляді це означає більшу заробітну плату через стандартні надбавки за науковий ступінь доктора наук 33 % та вчене звання професора 25 %. З урахуванням усіх надбавок оплата викладачів для освітньо-наукового рівня має бути в середньому приблизно на 35 % більшою, ніж у викладачів для бакалаврського рівня:

$$I_r = \frac{ВПК_{\text{аспірант}} \times \text{Надбавки до зарплати}}{ВПК_{\text{бакалавр-4}}} = \frac{15,2 \times 1,35}{10,5} = 1,95.$$

Таким чином, з урахуванням оплати праці викладачів індекс третього рівня вищої освіти з урахуванням лише освітньої складової має приблизно дорівнювати 2.

Розглянемо трудомісткість та вартість наукової складової підготовки фахівця освітньо-наукового рівня вищої освіти.

Згідно з п. 24 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти, на здійснення наукового керівництва роботою над дисертацією одного аспіранта (ад'юнкта) науковому керівникові відведено щороку 50 академічних годин навчального навантаження. За умов підготовки 100 здобувачів вищої освіти третього освітньо-наукового рівня щорічні загальні витрати становлять 5 000 год. Оскільки термін навчання становить 4 роки – отримуємо 20 000 год. Тут будемо орієнтуватися на визначене Законом України «Про вищу освіту» максимальне навчальне навантаження 600 год. Відповідно значення показника ВПК для забезпечення наукової складової підготовки аспіранта має становити 33,3 (20 000 / 600 = 33,33). Виконаємо відповідне коригування визначеного раніше розрахунку показника I_r для третього рівня додаванням наукової складової:

$$I_r = \frac{(15,2 + 33,3) \times 1,35}{10,5} = 6,2.$$

Оскільки здобувачів третього рівня вищої освіти відраховують з аспірантури після проходження фахового семінару, то наукову складову можна обмежити трьома роками підготовки. Тоді на 100 осіб буде припадати 15 000 год ($ВПК = 15\ 000 / 600 = 25$). Ураховуючи таке коригування отримуємо:

$$I_r = \frac{(15,2 + 25) \times 1,35}{10,5} = 5,1.$$

Таким чином, обґрунтоване значення показника рівня освіти для третього рівня вищої має становити 5,1, на відміну від чинної редакції Постанови КМУ № 1146, у якій $I_r = 0,8$.

Далі зазначимо, що I_f – індекс форми здобуття освіти для заочної та дистанційної форми необґрунтовано знижено.

Розрахунок цього індексу також пропонуємо здійснювати з урахуванням показника *відносної потреби в кадрах (ВПК)*. Але розраховувати цей показник будуть, зважаючи не на кількість кредитів, а кількість контактних

(аудиторних) годин студентів заочної форм навчання. Визначення таких годин регламентовано Методичними рекомендаціями щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах, розроблених Міністерством освіти і науки України (Лист № 1/9-119 від 26.02.2010 р.) [13]. Для обґрунтування індексу I_f порівнюємо показник відносної потреби в кадрах для чотирьох років підготовки бакалавра з відповідним показником для заочної форми підготовки, ураховуючи, що термін навчання на заочній формі буде більшим за 4 роки.

Так, п. 11 зазначених методичних рекомендацій установлюють, що в період сесій заочники мають такий самий тижневий бюджет часу, як і студенти денної форми навчання (54 год). На різних роках підготовки тривалість сесії може становити від 30 до 40 днів, залежно від графіка навчального процесу конкретного ЗВО. Для виконання розрахунків візьмемо наведений у методичних рекомендаціях приклад розподілу годин. Тривалість сесії на першому, другому та п'ятому роках навчання становить 30 днів, а на третьому та четвертому – 40 днів. Тобто тривалість сесій за весь період підготовки бакалавра на заочній формі навчання становить 170 днів або приблизно 24 тижні. Ураховуючи вимогу щодо 54 год навчальних занять на тиждень, отримуємо кількість контактних годин 1 296 (24×54). Відповідно до наведеної раніше логіки розподілу контактних годин між лекціями та практиками (у разі заочної форми – між заїздами здобувачів вищої освіти на навчання), отримуємо:

$$KG = 1\ 296;$$

$$KG_{\text{лекції}} = 1\ 296 \times 0,5 = 648;$$

$$KG_{\text{практики}} = 1\ 296 \times 0,5 = 648;$$

$$ВПК_{\text{заочне}} = \frac{648 \times 1 + 648 \times 4}{450} = 7,2.$$

Для розрахунку індексу форми здобуття освіти цей показник необхідно співвіднести з відносною потребою в кадрах для чотирьох років підготовки бакалавра:

$$I_f = \frac{ВПК_{\text{заочне}}}{ВПК_{\text{бакалавр-4}}} = \frac{7,2}{10,5} = 0,68.$$

Зазначимо, що для заочної форми навчання фактичні обсяги студентів є значно меншими за очну форму, відповідно потрібно виконати коригування цього розрахунку, передбачивши наявність хоча б двох лекційних потоків ($M = 2$). Тоді отримуємо таке:

$$ВПК_{заочне} = \frac{648 \times 2 + 648 \times 4}{450} = 8,6;$$

$$I_f = \frac{ВПК_{заочне}}{ВПК_{бакалавр-4}} = \frac{8,6}{10,5} = 0,82.$$

Таким чином, значення індексу форми здобуття освіти для заочної та дистанційної форми пропонуємо встановити на рівні 0,8 ($I_f = 0,8$). У чинній редакції Постанови КМУ № 1146 цей індекс дорівнював 0,3, що суттєво зменшувало загалом розмір розрахункового контингенту певного ЗВО.

Тут потрібно також зауважити, що якісна підготовка за заочною (дистанційною) формою здобуття освіти потребує розроблення якісних систем управління навчанням (так званих learning management system, LMS). Ураховуючи значний відсоток годин, які належать до самостійної роботи, створення таких систем управління знанням та наповнення їхнього контенту становить значне навантаження на викладача. Така складність є ще одним підґрунтям збільшення значення індексу форми здобуття освіти.

2.3. Обґрунтування показників

Розглянемо більш детально кожен із показників, що формують показник діяльності певного ЗВО A_i . Насамперед, потрібно підкреслити, що метою Постанови КМУ № 1146 є не визначення вартості підготовки фахівців із вищою освітою, а тільки розподіл уже визначеної суми між ЗВО. Таким чином, мова йде про відносну оцінку діяльності певного ЗВО щодо інших. Цей інтегральний показник (A_i) має ґрунтуватися на показниках, які дають можливість оцінити переваги певного ЗВО щодо інших та вказати менеджменту напрями вдосконалення функціонування ЗВО.

Однією з головних вимог до переліку таких показників є можливість визначення його розміру за кожним ЗВО на основі об'єктивних даних з офіційної звітності, а не з результатів самооцінки. Це **перша вимога**.

Другою вимогою має бути можливість комплексного оцінювання як освітньої та наукової діяльності, так і виховної діяльності ЗВО. Це важливо,

Фінансування університету. Проблеми, варіанти рішень

оскільки ЗВО, згідно із принципами Magna Charta Universitatum, має бути в суспільстві не тільки науковим та освітянським, а й культурним центром.

Нарешті, **третя вимога**. Система цих показників має враховувати оцінювання певного ЗВО зовнішніми щодо нього стейкхолдерами або замовниками освітніх послуг. Їхня висока оцінка певного ЗВО забезпечує його співфінансування як від роботодавців, так і від студентів та їхніх батьків. Це є суттєвою допомогою державі у фінансуванні вищої освіти. У межах інтересів держави, безумовно, також лежить і отримання фінансування вищої освіти від закордонних інвесторів.

Усі фінансові надходження до ЗВО від зовнішніх стейкхолдерів економічно й насправді вигідні державі загалом, оскільки дають можливість поліпшити матеріальну базу вищої освіти. Це врешті-решт підвищує якість підготовки фахівців із вищою освітою.

Розглянемо кожен показник Постанови КМУ № 1146, з огляду на сформульовані раніше вимоги до показників.

Показник рівня масштабності певного закладу вищої освіти M_i (стовпець 15 табл. А.1 додатка А), що встановлюють, залежно від фактичної кількості здобувачів вищої освіти за державним замовленням у такому закладі, станом на 1 жовтня попереднього календарного року, згідно з даними офіційної звітності.

Першу вимогу виконують беззаперечно.

Другу вимогу виконують тільки частково. Дійсно, чим більшим є ЗВО за контингентом та кількістю галузей, за якими здійснюють підготовку фахівців із вищою освітою, тим більше можливостей організувати виховну складову навчального процесу. Організація мистецьких заходів на базі власної художньої самодіяльності в різних галузях дозволяє об'єктивно підвищити загальний культурний рівень студентів. Насиченість культурного життя у студентські роки створює потужні підвалини інтелектуального розвитку фахівця та його родини в майбутньому.

Однак розробники Постанови КМУ № 1146 чомусь обмежили масштабність ЗВО тільки студентами, що навчаються за державним замовленням. Студенти, що навчаються за контрактом, мають ніяк не менше право на виховну складову діяльності ЗВО. Держава Україна зацікавлена у висококультурних фахівцях із вищою освітою. Тим більше, що останніми десятиліття розвиток матеріальної бази ЗВО забезпечують майже на 90 % коштом спеціального фонду, який формують якраз коштом цих студентів.

Великі ЗВО мають, крім того, переваги на кшталт зниження умовно-постійних витрат на адміністративну та господарчу діяльність, концентрації кращих НПП на потужних спеціалізованих кафедрах, наявності можливості оснащення лабораторій сучасним обладнанням тощо. Однак безсумнівним є той факт, що всі перелічені переваги тільки збільшуються зі зростанням контингенту студентів-контрактників.

Крім того, збільшення кількості студентів-контрактників свідчить про зростання авторитету певного ЗВО в суспільстві. Особливо це стало актуальним після запровадження Постанови КМУ № 191 [2], щодо індикативної вартості навчання, яка значно зменшила можливості демпінгування. Указана постанова потребує доопрацювання, оскільки вона зменшила, але не ліквідувала можливості встановлення заниженої вартості навчання.

Таким чином, **третю вимогу** не виконують повністю, оскільки вона не враховує інтереси не тільки роботодавців та студентів, а й держави щодо залучення додаткового фінансування.

Включення до розрахунку показника рівня масштабності певного закладу вищої освіти M_i всього контингенту студентів, а не тільки тих, які навчаються за державним замовленням, дозволить виконати повною мірою всі три вимоги до показників, що характеризують ефективність діяльності ЗВО.

Важливим є також те, що менеджменту ЗВО таким чином надано орієнтир для роботи, оскільки розрахунок показника масштабності на основі загального контингенту здобувачів буде спрямовувати їхні зусилля не тільки на збільшення кількості студентів бюджетної форми навчання, а й залучати максимальну кількість контрактників. Збільшення кількості здобувачів, що навчаються коштом фізичних осіб та суб'єктів господарювання, є, безумовно, в інтересах держави. Практично таким чином забезпечують співфінансування вищої освіти.

Пропонують розподілити кількість здобувачів ЗВО, незалежно від джерел фінансування, станом на 1 жовтня попереднього календарного року, згідно з даними офіційної звітності, на 5 інтервалів:

1 – 3 000; 3 001 – 6 000; 6 001 – 10 000; 10 001 – 15 000; понад 15 тис. осіб.

Показник рівня масштабності певного закладу вищої освіти M_i встановлюють для першого інтервалу в розмірі 0,8, і далі, відповідно, 1,0; 1,1; 1,2; 1,3.

На рис. 4 наведено діаграму розподілу ЗВО за визначеними інтервалами кількості здобувачів вищої освіти.

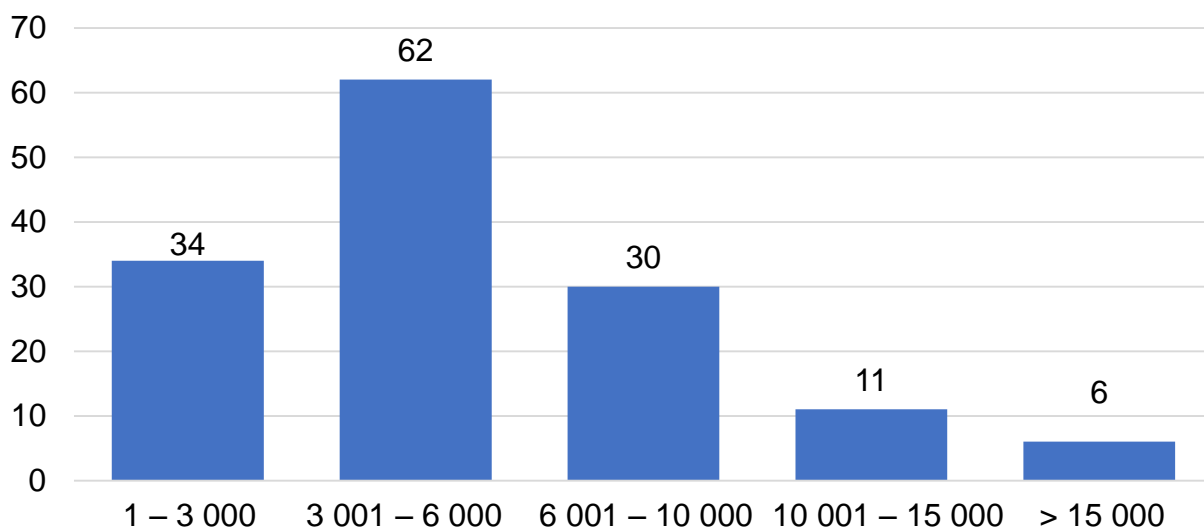

Рис. 4. Діаграма розподілу ЗВО за розміром контингенту здобувачів вищої освіти

Таким чином:

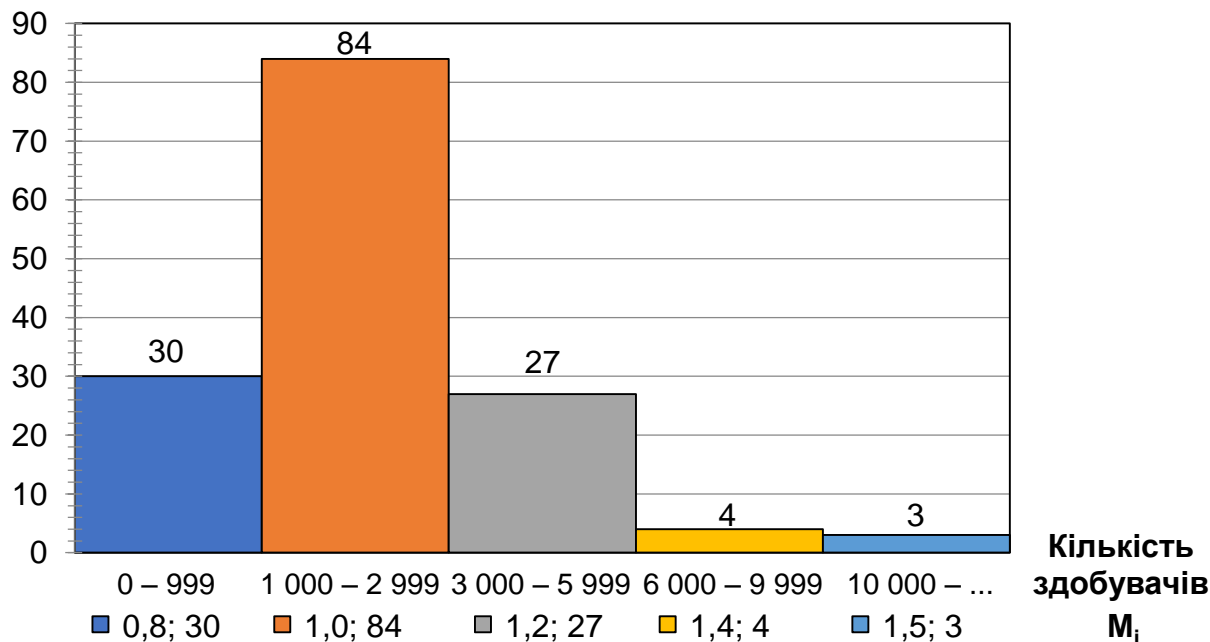
- 34 ЗВО буде мати показник рівня масштабності 0,8;
- 62 ЗВО буде мати показник масштабності 1,0;
- 30 ЗВО буде мати показник масштабності 1,1;
- 11 ЗВО буде мати показник масштабності 1,2;
- 6 ЗВО буде мати показник масштабності 1,3.

Згідно із чинною редакцією Постанови КМУ № 1146, показник рівня масштабності певного закладу вищої освіти M_i , встановлюють, залежно від фактичної кількості здобувачів вищої освіти за державним замовленням у такому закладі, станом на 1 жовтня попереднього календарного року, згідно з даними офіційної звітності, він становить:

- 0,8 – для закладів, у яких такий показник становить менше ніж 1 000;
- 1,0 – для спеціалізованих мистецьких та спортивних закладів, переміщених закладів, а також для закладів, у яких такий показник перебуває в межах 1 000 – 2 999;
- 1,2 – для закладів, у яких такий показник перебуває в межах 3 000 – 5 999 осіб;
- 1,4 – для закладів, у яких такий показник перебуває в межах 6 000 – 9 999 осіб;
- 1,5 – для закладів вищої освіти, у яких такий показник становить не менше ніж 10 000 осіб.

У наступній діаграмі (рис. 5) змінну «фактична кількість здобувачів вищої освіти за державним замовленням станом на 1 жовтня 2019 року» розподілено на інтервали, відповідно до Постанови КМУ № 1146.

Кількість ЗВО

Примітка:

по осі ординат – кількість ЗВО;

по першій осі абсцис – фактична кількість здобувачів вищої освіти з інтервалами, згідно з Постановою КМУ № 1146;

по другій осі абсцис – показник $M_i = 0,8; 1,0; 1,2; 1,4; 1,5$.

Рис. 5. Розподіл ЗВО України в аспекті фактичної кількості здобувачів вищої освіти за державним замовленням у певному закладі станом на 1 жовтня 2019 року

Гістограма показує, наскільки не рівномірно розподілені ЗВО України в аспекті кількості здобувачів, що навчаються за державним замовленням.

Згідно зі звітними даними (див. рис. 5):

- 30 ЗВО мають занижений показник M_i – показник рівня масштабності, який дорівнює 0,8;
- 84 ЗВО (56,8 %) мають показник масштабності, що дорівнює 1;
- 27 ЗВО (18,2 %) мають показник масштабності, що дорівнює 1,2;
- найвищий показник масштабності 1,5 мають три ЗВО.

Розглянемо як впливає значення рівня масштабності на частину фонду, який розподіляють, відповідно до показника діяльності певного закладу вищої освіти (ФДП), що припадає на одну одиницю з розрахункового контингенту за всіх інших однакових показників.

У редакції, що пропонують, різниця у впливі на показник діяльності роботи ЗВО від найнижчого до найвищого становить 0,5, а від найбільш

чисельного кластера різниця становить 0,3. Згідно із запропонованою методикою чинної редакції Постанови КМУ № 1146, найменший ЗВО на кожну одиницю розрахункового контингенту отримає на 50 % менше коштів, ніж найбільший ЗВО. Тоді як кожний ЗВО з найбільш чисельного кластера отримає на кожну одиницю розрахункового контингенту на 30 % менше від найбільшого ЗВО.

Зовсім інша ситуація в разі реалізації чинної редакції Постанови КМУ № 1146: три ЗВО (найбільші) будуть мати з фонду, який розподіляють, відповідно до показника діяльності певного закладу вищої освіти, ФДП на кожну одиницю розрахункового контингенту на 70 % більше коштів, ніж ЗВО з першого кластера (найменші ЗВО). А ЗВО з найбільш чисельного кластера отримає на кожну одиницю з розрахункового контингенту на 50 % менше коштів, ніж кожен із трьох ЗВО із кластера (найбільші ЗВО). Потрібно підкреслити, що мова йде про одну одиницю розрахункового контингенту, а їхня кількість у кожного з наведених ЗВО, вочевидь, суттєво відрізняються, тому в обсягах фінансування різниця буде в десятки разів.

Інакше кажучи, пропонують більш «м'яку» кластеризацію ЗВО, порівняно із чинною редакцією Постанови КМУ № 1146. У чинному варіанті декларують варіант «чорне – біле». Три ЗВО будуть мати ексклюзивну перевагу перед іншими ЗВО.

Безумовно, потрібно стимулювати менеджмент ЗВО підвищувати свій рівень масштабності. Одним із методів такого руху є об'єднання споріднених в аспекті спеціальностей ЗВО. Особливо це ефективно для ЗВО, які готують фахівців із технічних спеціальностей, підготовка яких потребує потужної сучасної лабораторної бази. В об'єднаних ЗВО, які будуть за такими спеціальностям набирати на бакалаврський рівень вищої освіти мінімум 50 – 75 здобувачів, є більше можливостей забезпечити оновлення матеріально-технічного забезпечення. На відміну від ситуації, коли кожен ЗВО не в змозі набрати навіть 10 осіб (див. табл. 1).

Однак, як показала практика застосування Постанови КМУ № 1146 2020 р., академічна спільнота чинить реальний супротив різким підходам на кшталт «чорне – біле». Особливо це помітно, коли від абстрактних розмов здійснюють перехід до конкретних дій, які зачіпають особисті інтереси. Тому, на погляд автора, більш «м'яка» кластеризація з урахуванням суспільної думки буде більш ефективною.

Показник рівня наукової діяльності закладу вищої освіти H_i має дійсно велике значення, з огляду на необхідність у стимулюванні наукової

роботи науково-педагогічними працівниками, оскільки неможливо собі уявити, яким чином викладач, що не займається науковою роботою, може прищепити студенту смак до наукових досліджень та навчити студента синтезувати нові знання.

Згідно із Постановою КМУ № 1146, для закладів вищої освіти, у яких відсутні надходження до спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності за проєктами міжнародного співробітництва й господарськими договорами (за даними станом на 1 грудня попереднього календарного року в середньому за три останні роки), показник має значення 1,0.

Згідно із чинною редакцією Постанови КМУ № 1146, фактично 30 ЗВО не мали жодної гривні спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності за проєктами міжнародного співробітництва та господарськими договорами за три останні роки.

Крім того, 25 ЗВО мали обсяг надходжень до спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності за проєктами міжнародного співробітництва й господарськими договорами, приведений до кількості науково-педагогічних працівників у закладі вищої освіти до 500 грн.

Отже, фактично 2020 р. 55 ЗВО отримали показник $H_i = 1,0$.

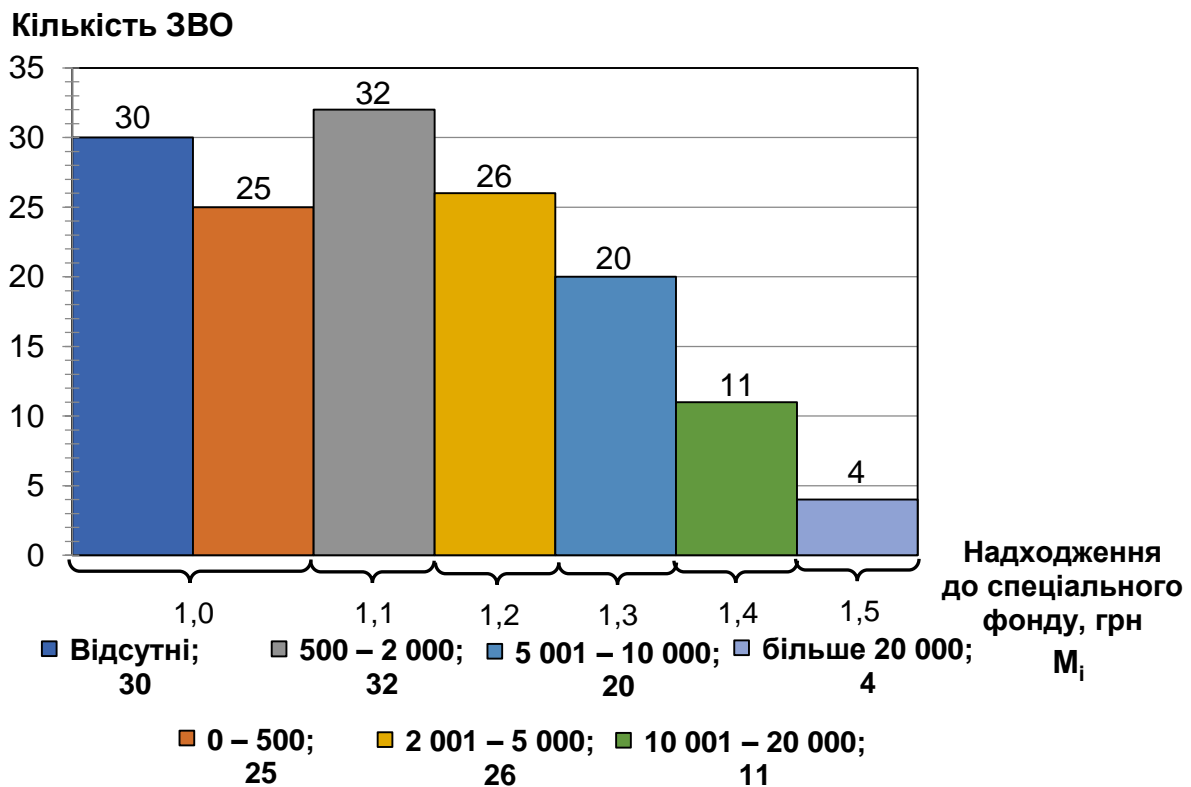
Значення 1,1 дають для закладів вищої освіти, у яких обсяг надходжень до спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності за проєктами міжнародного співробітництва й господарськими договорами, приведений до кількості науково-педагогічних працівників у закладі вищої освіти, становить від 1 до 2 000 грн.

Фактично 2020 р. 32 ЗВО отримали значення показника $H_i = 1,1$ за обсягами відповідних надходжень до спеціального фонду в розмірі від 500 до 2 000 грн.

Відповідність показника H_i обсягам надходжень до спеціального фонду, згідно з Постановою КМУ № 1146, така:

- 1,2 – від 2 001 до 5 000 грн;
- 1,3 – від 5 001 грн до 10 000 грн;
- 1,4 – від 10 001 грн до 20 000 грн;
- 1,5 – понад 20 001 грн.

Згідно з фактичними даними за 2019 р. (див. табл. А.1 додатка А), розрахуємо розподіл ЗВО за ознакою надходжень до спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності, про які вже було зазначено раніше (рис. 6).

Рис. 6. Діаграма розподілу ЗВО за інтервалами надходжень до спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності за проектами міжнародного співробітництва й господарськими договорами, приведений до кількості науково-педагогічних працівників у закладі вищої освіти (грн) та друга вісь абсцис – показник рівня наукової діяльності закладу вищої освіти H_i

Ураховуючи важливість стимулювання науково-педагогічного персоналу ЗВО до наукової діяльності, було б логічним показник наукової діяльності визначати за прикладом показника масштабності.

Наприклад, для ЗВО, що мають обсяги надходжень до спеціального фонду за результатами наукової та науково-технічної діяльності за проектами міжнародного співробітництва й господарськими договорами, приведений до кількості науково-педагогічних працівників від 0 грн до 500 грн, надавати $H_i = 0,8$; від 500 грн до 3 500 грн – $H_i = 1,0$; від 3 501 грн до 6 500 грн – $H_i = 1,2$, від 6 501 до 9 500 грн $H_i = 1,3$; більш ніж 9 501 грн $H_i = 1,4$.

Однак система обліку розміру видатків на наукові дослідження, що наразі використовують, має **непереконливий** вигляд. Далеко не всі науково-технічні розробки вчених мають попит у суб'єктів господарювання

й особливо в умовах соціально-економічної кризи. Більш того, комерційне впровадження розробок у галузі фундаментальних наук узагалі може бути відкладено на невизначений час. Однак усі науково-технічні розробки, безумовно, корисні за вдосконалення контенту відповідних навчальних дисциплін та для формування у здобувачів навичок у науково-дослідній роботі, що забезпечує високу якість підготовки фахівців із вищою освітою.

Крім того, фахівці різних спеціальностей мають **на ринку наукових послуг різні можливості**. Наприклад, у межах програми будівництва доріг у бюджеті виділяють значні кошти, що обумовлює можливість замовляти університетам на госпдоговірній основі наукові розробки, тоді як неможливо уявити замовлення на такі розробки у сфері педагогічних наук від владних структур!!!

Таким чином, практично неможливо врахувати всі аспекти наукової діяльності певного ЗВО, безвідносно до спеціальностей, які для нього є характерними. Власне, з огляду на це, під час розгляду системи індексів спеціальностей пропонують увести індекс державної підтримки DP_s , якраз для спеціальності, а не ЗВО загалом.

Розглянемо відповідність цього показника вимогам, сформульованим раніше.

Першу вимогу виконують у повному обсязі.

Щодо **другої вимоги**, можна стверджувати, що частково її виконують, оскільки чим більше зовнішніх фінансових надходжень до ЗВО, тим більше можливостей у студентів брати участь у командній науковій роботі. Така участь забезпечує, крім усього іншого, формування в них високого рівня емоційного інтелекту і зокрема, «м'яких компетентностей» або soft skills.

Третю вимогу тільки частково виконують, оскільки цей показник ураховує оцінку певного ЗВО зовнішніми стейкхолдерами через розмір господарських угод на виконання наукових та проектних розробок. Однак цей показник не повною мірою враховує оцінку ЗВО світовим експертним середовищем. Ураховують фінансування тільки в межах програми «Горизонт Європа», що трактують як наукову.

Звісно, це не відповідає інтересам України, оскільки залучення іноземних інвестицій у межах міжнародного співробітництва для фінансування діяльності ЗВО об'єктивно спрямовано на підвищення якості вищої освіти та дозволяє економити витрати загального фонду бюджету. Більш того, такі міжнародні програми, як, наприклад, «ЕРАЗМУС+» та програми AUF (Agence universitaire de la francophonie) фінансують тільки ті проекти,

які пройшли дуже прискіпливий відбір. Отже, ЗВО, що отримали фінансування, безумовно, мають авторитет у міжнародній науково-освітянській спільноті. Неможливо собі уявити, що в межах цих програм фінансували б ЗВО низького рівня, з погляду розвитку науково-педагогічного персоналу.

Зазвичай, проекти, що фінансують у межах цих програм, мають науково-технологічний характер і спрямовані на підвищення якості вищої освіти. Те, що вони не належать за чинною класифікацією до наукових розробок, насправді, не може бути приводом для їхнього ігнорування під час оцінювання досягнень того чи того ЗВО з погляду економії загального фонду бюджету на вищу освіту. Більш того, ігнорування важливості для ЗВО і держави загалом отримання фінансування в межах указаних програм реально демотивує НПП, оскільки знецінює їхні суттєві інтелектуальні та творчі зусилля, що витрачають під час підготовки відповідних проектів.

Таким чином, більш обґрунтованим буде рішення про врахування вказаного фінансування під час визначення розміру показника рівня наукової діяльності закладу вищої освіти H_i .

Однак цей показник ніяким чином не може врахувати оцінки певного ЗВО замовниками освітніх послуг! Тоді як така оцінка є дуже важливою для держави. Фінансувати із загального фонду державного бюджету потрібно успішні ЗВО, ті, що здатні забезпечити співфінансування свого розвитку коштом власного спецфонду! Світова практика свідчить, що інвестування у проекти, які не мають співфінансування з боку зацікавленої сторони, зазвичай не є ефективним! Дослідження на матеріалах 2019 р. показали [1], що менеджмент далеко не всіх ЗВО спрямовує свій спеціальний фонд на розвиток. Інвестування державою із загального фонду бюджету таких ЗВО буде тільки стимулювати утриманські настрої та не забезпечить їхній розвиток.

Оцінювання результатів роботи ЗВО замовниками освітніх послуг може бути здійснено показником, який розраховують відношенням розміру спеціального фонду ЗВО, сформованим шляхом плати за навчання до кількості НПП на визначену дату попереднього року. Цей показник буде показувати рівень авторитету певного ЗВО в суспільстві. Він показує наскільки довіряють студенти та їхні батьки тому чи тому ЗВО. Інакше кажучи, вони голосують власними коштами за певний ЗВО. Такий показник може бути названо як «показник популярності ЗВО» – P_i . Його участь у формуванні інтегрального показника діяльності ЗВО (A_i) дасть можливість більш адекватно оцінити переваги певного ЗВО щодо інших.

Розмір Π_i потрібно встановити із п'яти значень – від 1,0 до 1,4, а шкалу вимірювання розрахувати на основі фактичних звітних даних за попередній рік. Для цього потрібно взяти мінімальний та максимальний розмір Π_i та розподілити різницю на п'ять інтервалів. Наприклад, якщо мінімальне значення дорівнює 10 000 грн, а максимальне значення дорівнює 400 тис. грн, то коректно буде встановити таку шкалу:

- 0 – 80 тис. грн розмір $\Pi_i = 1,0$;
- 81 – 160 тис. грн розмір $\Pi_i = 1,1$;
- 161 – 240 тис. грн розмір $\Pi_i = 1,2$;
- 241 – 320 тис. грн розмір $\Pi_i = 1,3$;
- 321 – 400+ тис. грн розмір $\Pi_i = 1,4$.

Першу вимогу до показників виконують у повному обсязі, оскільки фактичні дані за кожним ЗВО беруть з офіційної звітності.

Другу вимогу виконують частково, оскільки чим більше зовнішніх фінансових надходжень до ЗВО, тим більше можливостей поліпшення матеріальної бази для проведення мистецьких заходів, художньої самодіяльності, заняття спортом тощо. Участь студентів у таких заходах забезпечує формування в них високого рівня емоційного інтелекту, підвищення їхнього культурного розвитку та вдосконалення «м'яких компетентностей» або soft skills.

Третю вимогу виконують повністю, якщо розглядати разом показники рівня наукової діяльності закладу вищої освіти H_i та показник популярності ЗВО Π_i , оскільки вони повною мірою враховують оцінку певного ЗВО зовнішніми щодо нього стейкхолдерами або замовниками освітніх послуг. Якщо оцінка певного ЗВО є високою, то забезпечено співфінансування його розвитку як від роботодавців, так і від студентів та їхніх батьків. У межах інтересів держави, безумовно, також лежить і отримання фінансування вищої освіти від закордонних інвесторів.

Показник рівня міжнародного визнання MB_i , який дорівнює 1,1 для закладів вищої освіти, унесених до ТОП-1 000 одного з міжнародних рейтингів (без розподілу на факультети, спеціальності тощо): QS World University Rankings, та/або рейтинг The Times Higher Education World University Rankings, та/або Academic Ranking of World Universities – World Top 500 Universities, або 1,0 в інших випадках (враховують останню версію рейтингів, офіційно оприлюднену до 31 грудня попереднього календарного року).

Це дуже важливий показник, що врешті-решт формує міжнародну суспільну думку про систему вищої освіти в Україні, але використовувати для формування показника двійкову систему числення («так – ні») не достатньо обґрунтовано. Якщо ми визнаємо, що в Україні немає якісних власних рейтингових систем, то у світі є достатня кількість незаангажованих систем, які дадуть можливість установити хоча б 3 – 4-рівневу градацію ЗВО.

Наприклад, для ЗВО, що не мають рейтингових позицій $MB_i = 1,0$; для ЗВО, що входять до QS REGIONAL $MB_i = 1,1$; для ЗВО, що входять до QS World University Rankings, та/або рейтингу The Times Higher Education World University Rankings, та/або Academic Ranking of World Universities – World Top 500 Universities $MB_i = 1,2$.

Першу вимогу повною мірою цим показником виконують, оскільки він ґрунтується на офіційних даних.

Другу вимогу частково виконують, оскільки опосередковано високі значення цього показника мотивують закордонні університети до співпраці з вітчизняними ЗВО, що забезпечує нашим викладачам та студентам міжнародну академічну мобільність. Така мобільність забезпечує підвищення професіоналізму наших викладачів. Вона не тільки підсилює професійні компетентності у студентів, а й підвищує їхній емоційний інтелект, розширює кругозір.

Третю вимогу також частково виконують, оскільки опосередковано стимулює зовнішніх стейкхолдерів до співфінансування вітчизняної вищої освіти. Підвищує, зокрема, кількість іноземних студентів у вітчизняних ЗВО, що обумовлює не тільки збільшення розміру спеціального фонд ЗВО, а й забезпечує інвестування в економіку країни. Це зрозуміло, оскільки іноземні студенти не тільки платять ЗВО за навчання. Вони фактично інвестують у систему громадського харчування, інфраструктуру дозвілля та опосередковано в будівництво житла через орендну плату.

Таким чином, за відповідного коригування цей показник дійсно характеризує ефективність функціонування певного ЗВО і може бути складовою інтегрального показника діяльності певного ЗВО A_i .

Показник рівня регіональної підтримки певного закладу вищої освіти RP_i , який у чинній Постанові КМУ № 1146 становить:

- 1,0 – для закладів вищої освіти, розташованих у Києві;
- 1,03 – для закладів вищої освіти, розташованих у Львові та Харкові;
- 1,07 – в інших випадках.

Цей показник зовсім не має ніякого обґрунтування. Його сенс зрозумілий – державна фінансова підтримка регіональних ЗВО, оскільки чим більший розмір має цей показник у певного ЗВО, тим більше буде виділено коштів із загального бюджету. Кожен ЗВО має декілька джерел фінансування в освітянській частині своєї діяльності серед них, по-перше, фінансування із загального фонду бюджету і, по-друге, плата за освітянські послуги, які він надає замовникам. Дійсно, реально є регіональна різниця в доходах населення, що обумовлює регіональний рівень платоспроможності. Таким чином, регіональні ЗВО мають менші можливості наповнювати свій спеціальний фонд щодо, наприклад, ЗВО міста Києва. Тому введення показника регіональної підтримки видається необхідним.

Уведення в дію Постанови КМУ № 191 [2] щодо індикативної вартості послуг на освіту суттєво зменшив можливості демпінгування, яке було до 2020 р. дуже поширеним явищем. Ця постанова має суттєві недоліки, але все-таки врегульовує формування цін на освітянські послуги, зокрема в регіональному аспекті.

Таким чином, середня вартість на освітянських послуг за регіонами може бути більш-менш об'єктивним інтегральним індикатором платоспроможності в освітянській сфері. На відміну, наприклад, від середньої заробітної плати, яка не враховує неофіційні доходи домогосподарств. У зв'язку із цим пропонують прив'язати розмір показника рівня регіональної підтримки певного закладу вищої освіти $РП_i$ із цього регіону (k) до середньої річної вартості освітньої послуги на вищу освіту в попередньому році. Для уточнення можна використовувати вартість середньозважену за спеціальностями та рівнями освіти.

Крім того, пропонують збільшити вагу цього показника в інтегральному показникові діяльності певного ЗВО A_i . Для цього потрібно збільшити його варіативність хоча б до 0,2 од. Це значить що його мінімальне значення дорівнює 1,0, тоді як максимальне значення – 1,2.

Пропонуємо:

- співвіднести мінімальне значення середньої вартості C_{min} із регіонів (k) із $РП_i = 1,1$ для ЗВО із цього регіону;
- співвіднести максимальне значення C_{max} з $РП_i = 1,0$ для ЗВО відповідного регіону;
- пропорційно розподілити значення показника рівня регіональної підтримки певного закладу вищої освіти $РП_i$ від 1,0 до 1,1 із кроком 0,02

на шість інтервалів, відповідно до середньої річної вартості освітньої послуги на вищу освіту в попередньому році в регіоні, де розміщено цей ЗВО.

Розподіл шести значень $РП_i$ від 1,0 до 1,1 за регіонами здійснюють таким чином.

Спочатку обчислюють різницю між максимальною та мінімальною середньою вартістю, яку розподіляють на шість інтервалів. Потім кожному із цих інтервалів надають значення регіональної підтримки регіону (κ) від 1,0 до 1,1 із кроком 0,02. Нарешті для кожного ЗВО із цього регіону призначають рівень регіональної підтримки певного закладу вищої освіти $РП_i$.

Показник рівня регіональної підтримки певного закладу вищої освіти $РП_i$ у запропонованому вигляді відповідає **першій вимозі** до показників, оскільки його, на відміну від варіанта з Постанови КМУ № 1146, розраховують на основі об'єктивних даних з офіційної звітності, а не з результатів самооцінки або абстрактних міркувань.

Другу вимогу, щодо виховної складової освітнього процесу також частково виконують, оскільки чим більше надходжень із загального фонду бюджету буде в того чи того регіонального ЗВО, тим більше можливостей поліпшення матеріальної бази для проведення мистецьких заходів, художньої самодіяльності, заняття спортом тощо. Участь студентів у таких заходах забезпечує формування в них високого рівня емоційного інтелекту, підвищення їхнього культурного розвитку та вдосконалення «м'яких компетентностей» або soft skills.

Третю вимогу до показників, що оцінюють результати діяльності певного ЗВО щодо показника рівня регіональної підтримки певного закладу вищої освіти $РП_i$, не виконують за визначенням. Зрозуміло, оскільки його розмір характеризує ЗВО не з погляду його діяльності, а тільки щодо того чи того регіону.

Показник рівня працевлаштування випускників певного закладу вищої освіти $ПВ_i$, який у поточному році ще не використовувався, він може стати дійсно об'єктивним яскравим індикатором як якості сформованості компетентностей у випускників, так і структури випускників в аспекті спеціальностей.

Цей показник буде відповідати першій вимозі, якщо його розмір буде формуватися за кожним ЗВО на основі об'єктивних даних з офіційної звітності, а не з результатів самооцінки.

Другу вимогу буде виконано повною мірою, оскільки під час прийняття на роботу оцінюють не тільки професійну складову підготовки фахівця, а й рівень емоційного інтелекту, зокрема сформованість «м'яких компетентностей» або soft skills. Суттєву роль відіграє також рівень культурного розвитку претендента на робоче місце, яке потребує наявності вищої освіти.

Нарешті, **третю вимогу** цим показником виконують у повному обсязі, оскільки він напяму оцінює якість підготовки фахівців певним ЗВО роботодавцями. Фактично це один із головних показників ефективності роботи ЗВО.

Таким чином, аналіз сукупності індексів та показників, що використовують у Постанові КМУ № 1146, свідчить про нагальну потребу її доопрацювання. Формульний підхід, який задекларовано у процесі підготовки цієї постанови залишається тільки модним девізом, оскільки не ґрунтується на економічних розрахунках та не спрямовує менеджмент ЗВО на підвищення ефективності функціонування закладів освіти.

Якщо не змінити структуру індексів та додатково не ввести індекс державної підтримки спеціальностей, необхідних для стратегічного розвитку держави, то ця постанова не дасть ефекту, який очікувався. Власне, її функціонування упродовж 2020 р. цю тезу підтверджує.

Система показників, що має оцінювати якість або ефективність функціонування ЗВО, не забезпечує системного оцінювання. Автори розробки 2020 р. констатували таке:

Пріоритетне фінансування із загального фонду будуть отримувати ЗВО з контингентом здобувачів, що навчаються за державним замовленням, у кількості понад 10 тис. осіб з коефіцієнтом 1,5.

Оцінку зовнішніх стейкхолдерів ураховують тільки щодо інвестування науково-технічних розробок, оформлених у вигляді господарських угод та міжнародних угод у науковій сфері.

Оцінку міжнародними рейтинговими системами приймають у вигляді «так – ні» або «чорне – біле».

Дуже не просто менеджменту ЗВО в таких межах розробити ефективну стратегію розвитку.

В умовах обмеженого державного фінансування вищої освіти потрібно максимально намагатися отримати співфінансування від зовнішніх стейкхолдерів. Поза увагою розробників Постанови КМУ № 1146 залишилася такий суттєвий аспект діяльності ЗВО, як навчальний. Інвестиції

від міжнародних інституцій у підвищення якості начальної роботи не враховують, а значить, не заохочують. Таким чином, утрачають частину співфінансування, суттєву допомогу державі. Не заохочують також співфінансування від замовників освітніх послуг, хоча беззаперечним є той факт, що найбільш популярні ЗВО свій розвиток забезпечують коштом спеціального фонду, сформованим платою зовнішніх стейкхолдерів за навчання. Тому введення показника популярності ЗВО є економічно обґрунтованим заходом.

Таким чином, потрібно внести такі зміни до Постанови КМУ № 1146:

- визначення розрахункового контингенту здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення в певному ЗВО (PK_i), здійснювати за ф-лою (3), де введено індекс державної підтримки DP_s , його розмір визначають за окремою методикою;

- розміри I_r – індексу рівня вищої освіти, I_f – індексу форми здобуття освіти, I_s – індексу спеціальності визначати за методикою, наведеною в цих пропозиціях;

- формула для розрахунку розміру показника діяльності певного закладу вищої освіти (A_i) з урахуванням показника профілізації та показник популярності ЗВО (Π_i) має такий вигляд:

$$A_i = \Phi K_{sfr_i} \cdot KPP_i \cdot M_i \cdot RP_i \cdot H_i \cdot MB_i \cdot PB_i \cdot \Pi_i. \quad (17)$$

Розрахунок розміру кожного показника з ф-ли (17) потрібно виконувати, згідно із запропонованим підходом.

Загалом за такого доопрацювання Постанова КМУ № 1146 може бути ефективною під час розподілу видатків державного бюджету між закладами вищої освіти, тоді як **розрахунок розміру необхідних видатків для розвитку вищої освіти залишається поза сферою її дії.**

Розроблення системи фінансування вищої освіти в Україні має ґрунтуватися на спільних розрахунках державного замовлення на фахівців із вищою освітою та обов'язково в поєднанні із правилами прийому до ЗВО. Це має бути єдина система, де провідним елементом є державне замовлення, потім фінансування вищої освіти, далі правила прийому до ЗВО.

3. Формування спеціального фонду університету

3.1. Освітні послуги

Для забезпечення розвитку вищої освіти необхідно використовувати не тільки державне фінансування, а й інші джерела – суб'єктів підприємницької діяльності, які прагнуть здобути висококваліфікованих спеціалістів; органи місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення ефективного управління на місцевому рівні шляхом залучення кваліфікованих фахівців; фізичних осіб, згодних самостійно оплачувати вартість навчання задля забезпечення майбутнього кар'єрного зростання за престижними або цікавими для них спеціальностями. Важливим питанням управління процесом фінансування є оптимізація фінансових джерел із переважанням альтернативних, що мають стати більш значущими за обсягами у фінансовому портфелі закладів вищої освіти.

Однак аналіз ринку освітніх послуг, відповідно до розміру плати за навчання, показав, що велика кількість ЗВО встановлюють вартість навчання на контракті вкрай низькою. Навіть поверховий погляд свідчить про те, що неможливо підготувати компетентного фахівця за річну ціну, яка дорівнює мінімальній місячній заробітній платі. Таким чином, навчальний процес не може бути забезпечено ані кваліфікованими науково-педагогічними кадрами, ані матеріально-технічною базою. Такий підхід дозволяє фінансово ледь утримувати управлінський персонал за практичної відсутності навчального процесу.

Уряд 2019 р. вирішив ужити заходів з обмеження можливостей установлювати демпінгові ціни на контрактній формі навчання, що є значно нижчими від тих витрат, які надають із загального фонду державного бюджету та не можуть забезпечити якісного навчального процесу.

На перший погляд, систему оплати навчання фізичними особами, суб'єктами підприємницької діяльності, які прагнуть здобути висококваліфікованих спеціалістів в Україні, вирішено ухваленням постанови від 03.03.2020 р. № 191 «Деякі питання запровадження індикативної собівартості» (далі – Постанова КМУ № 191) [2] і не створює ніяких проблем ані платникам, ані ЗВО. Однак детальний розгляд питання показує, що проблеми є і потребують свого розв'язання.

Загалом такий захід підтримує більшість ЗВО, але постає питання щодо форми його реалізації. Дійсно, потрібно ліквідувати можливість демпінгування в системі вищої освіти, але **ухвалена Постанова № 191 не ліквідує можливість установалення демпінгової вартості, а тільки звужує коло ЗВО, які мають можливість це робити.**

Розрахунок індикативної вартості навчання ґрунтується на відношенні видатків із загального фонду ЗВО на заробітну плату з нарахуваннями, комунальні послуги до розрахункового контингенту здобувачів, що навчаються за державним замовленням. Оскільки чисельник із формули не залежить від спеціальності, а знаменник – це розрахунковий контингент, який суттєво залежить від спеціальностей, за якими в цьому ЗВО готують фахівців, значить, чим більшими є індекси спеціальностей, тим більшим знаменник. Тому ЗВО, які готують фахівців за спеціальностями, що мають великі значення індексів, будуть мати індикативну вартість для всіх своїх спеціальностей, нижчу ніж ЗВО, що мають спеціальності з індексами на рівні 1 – 1,2.

Де-факто 2020 р. деякі технічні університети мали демпінгову вартість, наприклад, на економічні та соціологічні спеціальності, щодо вартості за такими самими спеціальностями у спеціалізованих університетах, оскільки в них індекси спеціальностей були близькими до 1. Це призвело до нерівних умов під час набору студентів на контрактну форму навчання. Як це не парадоксально, але вступникам було економічно вигідно вступати до технічних університетів на економічні, соціологічні та інші гуманітарні спеціальності, що, безумовно, не підвищить якість підготовки фахівців.

У минулому, 2020 р., по ЗВО Харкова індикативна вартість навчання на рівні бакалавра коливалася в інтервалі між 14 тис. грн і 29 тис. грн.

Таким чином, проблему боротьби зі встановленням демпінгової вартості повністю не розв'язано, хоча коло ЗВО, які мають можливість це робити, скоротилося.

Як пропозиції з удосконалення Постанови КМУ № 191 пропонують, наприклад, устанавлювати **індикативну вартість навчання не меншою, ніж середньозважена за кожною спеціальністю по всіх ЗВО цього регіону за попередній рік.** Такий підхід дозволить не тільки утримувати рівень цін на рівні значно вищому, ніж до ухвалення цієї постанови, а й забезпечити щорічне його зростання.

3.2. Податкове заохочення суб'єктів господарювання за замовлення на освітні послуги та науково-проєктні роботи

Наповнення спеціального фонду суттєво залежить від замовлень суб'єктів господарювання на освітні послуги та виконання науково-проєктних розроблень. Однак, у нашій державі економічно не підтримується така діяльність. Розглянемо можливість заохочення суб'єктів господарювання через податкові пільги.

Податкове регулювання суб'єктів господарювання регламентує Податковий кодекс України [7]. Нині інструменти податкового стимулювання суб'єктів господарювання до витрачання коштів на освіту застосовують не повною мірою. Тому вбачають важливим внесення змін у чинні норми ПКУ, із метою підвищення ефективності наявних податкових стимулів у цій сфері. Зокрема, проблеми полягають у такому:

1. В оподаткуванні податком на прибуток відсутні стимули щодо витрачання коштів на освіту для суб'єктів господарювання, загальний дохід яких за попередній рік перевищує 40 млн грн.

Слід зазначити, що починаючи з 1 січня 2015 року платники податку на прибуток із загальним доходом за попередній рік понад 40 млн грн визначають об'єкт оподаткування податком на прибуток шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства, відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають, відповідно до положень ПКУ.

Підприємства, загальний дохід яких за попередній рік менше ніж 40 млн грн, такі коригування не здійснюють і визначають об'єкт оподаткування податком на прибуток виключно на підставі даних бухгалтерського обліку. Ці платники можуть зменшити об'єкт оподаткування на суму витрат, перерахованих як безпосередньо закладам вищої освіти, так і фізичним особам, які здійснюють навчання в цих закладах. Отже, на суму перерахованих коштів на освіту в зазначених платників зменшиться податок на прибуток, що є податковим стимулом до заохочення цих платників на таке витрачання.

На відміну від цього, «високодохідні» платники податку на прибуток, які коригують фінансовий результат до оподаткування, не мають можливості зменшити об'єкт оподаткування податком на прибуток на всю суму коштів, які витрачають на освіту.

Це пов'язано з тим, що за нормами пп. 140.5.9 ПКУ такі платники мають збільшити фінансовий результат податкового (звітного) періоду на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року **неприбутковим організаціям, унесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій** на дату такого перерахування коштів, передавання товарів, робіт, послуг (крім неприбуткової організації, яка є об'єднанням здійснення діяльності такого страховика, відповідно до закону, та неприбуткових організацій, до яких застосовують положення пп. 140.5.14 цього пункту), у розмірі, що перевищує 4 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року [7].

Більшість закладів вищої освіти належать до неприбуткових організацій. Отже, якщо сума коштів, які було безоплатно перераховано суб'єктом господарювання закладу вищої освіти, перевищить у суб'єкта господарювання ліміт у розмірі 4 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року, на таку суму платник податку не зможе зменшити об'єкт оподаткування податком на прибуток.

Слід зазначити, що у ПКУ є норми з підвищеним лімітом витрат, на суму якого може бути зменшено об'єкт оподаткування податком на прибуток. Так, за нормами пп. 140.5.14 ПКУ фінансовий результат податкового (звітного) періоду збільшується на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року **суб'єктам сфери фізичної культури і спорту**, а саме: дитячо-юнацьким спортивним школам; центрам олімпійської підготовки; школам вищої спортивної майстерності; центрам фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю; спортивним федераціям з олімпійських видів спорту, що є неприбутковими організаціями, унесеними до Реєстру неприбуткових установ та організацій, на дату такого перерахування коштів, передавання товарів, робіт, послуг у розмірі, що перевищує 8 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року [7].

У зв'язку із цим виникає запитання, чому саме кошти, перераховані суб'єктам сфери фізичної культури і спорту, підпадають під підвищений

ліміт. Інвестування коштів у вищу освіту є не менш важливим напрямом розвитку нашої держави, тому що стимулює підготовку професійних фахівців, які в подальшому будуть працювати в Україні.

Необхідно також зазначити, що саме «високодохідні» суб'єкти господарювання мають можливість інвестувати гроші на освіту й незрозуміло, чому саме ці платники опинилися в нерівному становищі, порівняно з «малодохідними» платниками податку на прибуток. На відміну від останніх, «високодохідні» суб'єкти господарювання мають можливість зменшити об'єкт оподаткування податком на прибуток не на всю суму перерахованих коштів на освіту, а тільки на певний відсоток від суми оподатковуваного прибутку попереднього звітного року.

З огляду на це, вважаємо доцільним унести зміни до норми пп. 140.5.14 ПКУ та вилучити із коригування за цією нормою операції перерахування коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року закладам вищої освіти (табл. 8).

Таблиця 8

Пропозиції щодо розв'язання проблеми

Стаття ПКУ	Чинна редакція	Пропозиції
1	2	3
140.5	Фінансовий результат податкового (звітного) періоду збільшується:	Фінансовий результат податкового (звітного) періоду збільшується:
140.5.9	... на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій на дату такого перерахування коштів, передачі товарів, робіт, послуг (крім неприбуткової організації, яка є об'єднанням страховиків, якщо участь страховика у такому об'єднанні є умовою проведення діяльності такого страховика	... на суму коштів або вартості товарів, виконаних робіт, наданих послуг, безоплатно перерахованих (переданих) протягом звітного (податкового) року неприбутковим організаціям, внесеним до Реєстру неприбуткових установ та організацій на дату такого перерахування коштів, передачі товарів, робіт, послуг (крім неприбуткової організації, яка є закладом вищої освіти , неприбуткової організації, яка є об'єднанням страховиків, якщо участь страховика у такому

1	2	3
	відповідно до закону, та неприбуткових організацій, до яких застосовуються положення підпункту 140.5.13 цього пункту), у розмірі, що перевищує 4 відсотки оподаткованого прибутку попереднього звітного року	об'єднанні є умовою проведення діяльності такого страховика відповідно до закону, та неприбуткових організацій, до яких застосовуються положення підпункту 140.5.14 цього пункту), у розмірі, що перевищує 4 відсотки оподаткованого прибутку попереднього звітного року

2. Відсутність податкових стимулів щодо виконання НДДКР у закладах вищої освіти на замовлення суб'єктів господарювання.

Однією із чинних норм, пов'язаних зі стимулюванням наукових досліджень є норма пп. 197.1.22 Податкового кодексу України, яка передбачає звільнення від оподаткування податком на додану вартість операцій із постачання послуг із фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, якщо такі послуги та/або роботи постачаються особою, яка безпосередньо отримує оплату їхньої вартості з рахунка органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів [7].

Отже, від сплати ПДВ не звільняють операції з постачання тих послуг, які сплачуються суб'єктами господарювання. Це ставить у нерівні умови оподаткування ПДВ операцій із постачання закладами освіти результатів наукових досліджень, які виконані за кошти держбюджету та за кошти, що отримані від суб'єктів господарювання (табл. 9).

Таблиця 9

Пропозиції щодо розв'язання проблеми

Стаття ПКУ	Чинна редакція	Пропозиції
1	2	3
197.1 197.1.22	Звільняються від оподаткування операції з: ... постачання послуг з фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт,	Звільняються від оподаткування операції з: ... постачання послуг з фундаментальних досліджень, науково-дослідних і дослідницько-конструкторських робіт,

1	2	3
	якщо такі послуги та/або роботи постачаються особою, яка безпосередньо отримує оплату їх вартості з рахунка органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів	якщо такі послуги та/або роботи постачаються особою, яка безпосередньо отримує оплату їх вартості з рахунка органу, що здійснює казначейське обслуговування бюджетних коштів і постачання таких послуг науковими установами та науковими організаціями, закладами вищої освіти, унесені до Державного реєстру наукових установ, яким надають підтримку держави

3. Стимулювання заохочення суб'єктів господарювання до запровадження дуальної системи навчання.

Нормами ч. 6 ст. 49 Закону України № 1556-VII від 01.07.2014 р. «Про вищу освіту» [8] передбачено дуальну форму здобуття вищої освіти – це спосіб здобуття освіти здобувачами денної форми, що передбачає навчання на робочому місці на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної кваліфікації обсягом від 25 до 60 % загального обсягу освітньої програми на основі договору. Навчання на робочому місці передбачає виконання посадових обов'язків, відповідно до трудового договору.

Дуальну освіту здійснюють на підставі договору між закладом вищої освіти та роботодавцем (підприємством, установою, організацією тощо), що передбачає:

- порядок працевлаштування здобувача вищої освіти та оплати його праці;
- обсяг та очікувані результати навчання здобувача вищої освіти на робочому місці;
- зобов'язання закладу вищої освіти та роботодавця щодо виконання здобувачем вищої освіти індивідуального навчального плану на робочому місці;
- порядок оцінювання результатів навчання, здобутих на робочому місці.

З огляду на це, вважають доцільним передбачити пільги в оподаткуванні для тих роботодавців, які запроваджують дуальну форму навчання, зокрема пільги в оподаткуванні ПДВ (табл. 10).

Пропозиції щодо розв'язання проблеми

Стаття ПКУ	Чинна редакція	Пропозиції
1	2	3
197.1 197.1.2	Звільняються від оподаткування операції з: ... постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, у тому числі навчання аспірантів і докторантів, навчальними закладами, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів або студентів у гуртожитках.	Звільняються від оподаткування операції з: ... постачання послуг із здобуття вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти навчальними закладами, у тому числі навчання аспірантів і докторантів, навчальними закладами, що мають ліцензію на постачання таких послуг, а також послуг з виховання та навчання дітей у будинках культури, дитячих музичних, художніх, спортивних школах і клубах, школах мистецтв та послуг з проживання учнів або студентів у гуртожитках, а також постачання послуг із навчання на робочих місцях фахівців підприємств, установ, організацій за дуальною формою здобуття вищої освіти на підставі договору між закладом вищої освіти та роботодавцем (підприємством, установою, організацією тощо)

4. Відсутнє визначення терміну «стипендія» та порядок призначення та виплати суб'єктами господарювання стипендій фізичним особам, які проходять навчання в закладах вищої освіти.

Згідно з пп. 165.1.26 ПКУ до загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку не вноситься: «сума стипендії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно до закону), яка виплачується учню, студенту, курсанту військових навчальних закладів, ординатору, аспіранту або ад'юнкту, але не вище ніж сума, визначена в абзаці першому підпункту 169.4.1 пункту 169.4 статті 169 цього Кодексу. Сума перевищення за її наявності підлягає оподаткуванню під час

її нарахування (виплати) за ставкою, визначеною пунктом 167.1 статті 167 цього Кодексу» [7].

Отже, не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб стипендії, які сплачують, зокрема студенту будь-якими особами (включно із суб'єктами господарювання) у сумі, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, чинного для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн (2021 р. – 3 180 грн). Із такої суми не сплачують і військовий збір (пп. 1.2 п. 16¹ підрозд. 10 розд. XX ПКУ). Якщо сама сума стипендії перевищує 3 180 грн, то сума перевищення підлягає оподаткуванню ПДФО та військовому збору.

Проте в чинному законодавстві термін «стипендія» не визначено, що призводить до складнощів у застосуванні вказаної пільги. Тому у ПКУ слід навести визначення терміна «стипендія».

За нормами ч. 2 ст. 62 Закону України № 1556-VII від 01.07.2014 р. «Про вищу освіту», особи, які навчаються в закладах вищої освіти за денною формою навчання коштом державного або місцевих бюджетів, мають право на отримання академічних та соціальних стипендій у встановленому законодавством порядку. Водночас у ч. 3 ст. 62 цього Закону зазначено, що особи, які навчаються в закладах вищої освіти за денною формою навчання, можуть отримувати інші стипендії, призначені фізичними (юридичними) особами [8].

Отже, чинне законодавство припускає, що стипендії можуть призначатися фізичними (юридичними) особами. Зазвичай їх називають іменними. Проте порядок виплати таких стипендій у жодному нормативному документі не зазначено.

Чинний Порядок призначення та виплати стипендій, затверджений постановою КМУ від 12.07.2004 р. № 882 (далі – Порядок № 882), поширюють на осіб, які навчаються в закладах освіти або наукових установах за державним (регіональним) замовленням коштом загального фонду державного (відповідного місцевого) бюджету. У п. 2 цього документа лише вказано, що учням, студентам, курсантам невійськових закладів вищої освіти, слухачам, клінічним ординаторам, асистентам-стажистам і докторантам, які навчаються, згідно з угодами, укладеними між закладами освіти та фізичними або юридичними особами, стипендії можуть виплачувати коштом таких осіб, якщо це передбачено умовами укладеної угоди [6].

Із цього можна зробити висновок, що виплату стипендії вказаним особам мають передбачати в угоді, що укладають між навчальними закладами та фізичними або юридичними особами. Типової форми такої угоди немає. Нині є тільки Примірний договір суб'єкта господарювання з навчальним закладом, підприємством, установою, організацією, які здійснюють навчання (форма N 1), затверджений наказом Міністерства праці та соціальної політики України від 10.08.2010 р. № 232 [12]. Але цей документ регламентує порядок укладання суб'єктами господарювання договорів щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації **працівників** суб'єкта господарювання, які навчаються в закладі освіти. Тому питання виплати стипендій у ньому не обговорюють.

З огляду на це вбачається за доцільне затвердити Порядок призначення та виплати стипендій суб'єктами господарювання та Примірний договір суб'єкта господарювання із закладом освіти, підприємством, установою, організацією, які здійснюють навчання коштом стипендій, що сплачуються суб'єктами господарювання (табл. 11).

Таблиця 11

Пропозиції щодо розв'язання проблеми

Стаття ПКУ	Чинна редакція	Пропозиції
1	2	3
14.1.230 ¹	...	<i>Стипендія для цілей розділу IV цього Кодексу – постійна грошова допомога, що надають регулярно учням, студентам закладів фахової передвищої освіти та закладів вищої освіти, а також аспірантам і докторантам, за умови успішного навчання</i>
165.1	До загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку не включаються такі доходи:	До загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку не включаються такі доходи:
165.1.26	... сума стипендії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно	... сума стипендії (включаючи суму її індексації, нараховану відповідно

Закінчення табл. 11

1	2	3
	<p>до закону), яка виплачується учню, студенту, курсанту військових навчальних закладів, ординатору, аспіранту або ад'юнкту, але не вище ніж сума, визначена в абзаці першому підпункту 169.4.1 пункту 169.4 статті 169 цього Кодексу. Сума перевищення за її наявності підлягає оподаткуванню під час її нарахування (виплати) за ставкою, визначеною пунктом 167.1 статті 167 цього Кодексу</p>	<p>до закону), яка виплачується учню, студенту, курсанту військових навчальних закладів, ординатору, аспіранту або ад'юнкту, але не вище ніж сума, визначена в абзаці першому підпункту 169.4.1 пункту 169.4 статті 169 цього Кодексу. Сума перевищення за її наявності підлягає оподаткуванню під час її нарахування (виплати) за ставкою, визначеною пунктом 167.1 статті 167 цього Кодексу.</p> <p>Порядок призначення та виплати стипендій для осіб, які навчаються в закладах освіти або наукових установах за державним (регіональним) замовленням коштом загального фонду державного (відповідного місцевого) бюджету, затверджує Кабінет Міністрів України. Порядок призначення та виплати стипендій для осіб, які навчаються в закладах освіти або наукових установах коштом суб'єктів господарювання, затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти й науки, наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передавання) технологій</p>

5. Неврегульованість операцій постачання товарів та послуг на митній території України та ввезення на митну територію України товарів у межах проєктів, які фінансують коштом НАТО.

Згідно з Угодою між Урядом України та Організацією Північно-атлантичного договору (НАТО) про статус Представництва НАТО в Україні від 22.09.2015 р., ратифікованої Законом України № 989-VIII від 04.02.2016 р. (далі – Угода з НАТО), НАТО фінансує проєкти, які виконують, зокрема, наукові установи. Так, згідно з абз. «е» ст. 1 Угоди «проєкт, що фінансується НАТО» означає будь-який проєкт або діяльність, у тому числі, але не обмежуючись, науковою, із залученням громадянського суспільства, технічною допомогою або науково-дослідними проєктами, які фінансуються НАТО, чи то в рамках Програми «Наука заради миру і безпеки», трастового фонду або іншим чином; та за нормами абз. «f» ст. 1 Угоди «реципієнт» означає будь-яку юридичну або фізичну особу, розташовану або проживаючу в Україні, яка одержує кошти та/або обладнання в рамках проєкту, що фінансується НАТО [15].

Порядок реєстрації міжнародних науково-технічних програм і проєктів, що виконують у межах міжнародного науково-технічного співробітництва українськими вченими, а також грантів, що надають у межах такого співробітництва, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 20.11.2017 р. № 1507 [11].

За чинними нормами п. 197.11 ПКУ звільняють від оподаткування ПДВ, зокрема операції із:

постачання товарів та послуг на митній території України та ввезення на митну територію України товарів як міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана у встановленому законодавством порядку;

постачання товарів та послуг на митній території України та ввезення на митну територію України товарів, що фінансуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана у встановленому законодавством порядку [7].

У п. 197.11 ПКУ не вказано, яким саме документом регламентують порядок надання міжнародної технічної допомоги. Окрім того, у цій нормі

немає посилання на те, що порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги для цілей застосування цієї норми встановлює Кабінет Міністрів України.

Між тим податківці зараховують до документа, який регулює порядок надання міжнародної технічної допомоги, відповідно до п. 197.11 ПКУ, тільки Порядок залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги, затверджений постановою КМУ від 15.02.2002 р. № 153 [17]. Такий підхід реалізовано і в Довіднику N 103/2 інших податкових пільг станом на 09.04.2021 р. [4], де в описі пільги під кодом 14060528 «Проекти, що фінансуються НАТО, в тому числі їхні активи, доходи та інше майно (яким володіє реципієнт або інша особа від імені реципієнта) звільняються від усіх прямих і непрямих податків; разом з тим, ні НАТО, ні реципієнт не будуть претендувати на звільнення від податків і платежів, які пов'язані з оплатою комунальних послуг. Реципієнтам дозволяється укласти прямі контракти на придбання товарів, послуг і будівництва з будь-якого джерела всередині і за межами України щодо проекту, що фінансується НАТО. Такі контракти, товари, послуги і будівництво не підлягають сплаті мит, податків, податку на додану вартість та інших платежів в Україні. Товари, послуги і будівництво, набуті відповідно до цього положення, не повинні відчужуватися шляхом їх продажу або дарування в Україні, за виключенням умов, затверджених Урядом України» надано тільки посилання на Закон України «Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні» (ст. 25, 26 Угоди) [15] та на п. 3.2 ст. 3 розд. I ПКУ [7].

Водночас пільга під кодом 14060524 «Звільняються від оподаткування операції із постачання товарів та послуг на митній території України, що фінансуються за рахунок міжнародної технічної допомоги, яка надається відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана у встановленому законодавством порядку» містить посилання саме на п. 197.11 ПКУ. Однак дію Порядку № 153 [17] не поширюють на проекти (програми), які фінансуються Організацією Північноатлантичного договору (НАТО), відповідно до Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні.

Отже, операції з постачання товарів, робіт, послуг у межах проєкту міжнародної технічної допомоги, зареєстрованого, відповідно до Порядку № 153 [17], звільняють від оподаткування ПДВ на підставі п. 197.11 ПКУ [7], а проєкти, що фінансуються НАТО, – на підставі п. 3.2 ПКУ та Угоди з НАТО [15]. За нормою п. 3.2 ПКУ, якщо міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Кодексом, застосовують правила міжнародного договору.

Водночас нині не врегульовано ситуацію з нарахуванням «компенсувальних» податкових зобов'язань із ПДВ за товарами (послугами), які використовують під час постачання товарів (послуг) за проєктами, що фінансуються НАТО, згідно з Угодою з НАТО.

Так, за нормами п. 198.5 ПКУ, «платник податку зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання виходячи з бази оподаткування, визначеної відповідно до п. 189.1 ПКУ, та скласти не пізніше останнього дня звітного (податкового) періоду і зареєструвати в Єдиному реєстрі податкових накладних в терміни, встановлені цим Кодексом для такої реєстрації, зведену податкову накладну за товарами/послугами, необоротними активами придбаними/виготовленими з податком на додану вартість (для товарів/послуг, необоротних активів, придбаних або виготовлених до 01.07.2015 р., – у разі якщо під час такого придбання або виготовлення суми податку були включені до складу податкового кредиту), у разі якщо такі товари/послуги, необоротні активи призначаються для їх використання або починають використовуватися:

...

б) в операціях, звільнених від оподаткування відповідно до статті 197, підрозділу 2 розділу ХХ цього Кодексу, міжнародних договорів (угод) **(крім випадків проведення операцій, передбачених підпунктом 197.1.28 пункту 197.1 статті 197 цього Кодексу та операцій, передбачених пунктом 197.11 статті 197 цього Кодексу)**» [7].

З огляду на наведене, формально операції використання товарів/послуг, необоротних активів, придбаних/виготовлених із ПДВ операції в операціях, які звільняють від оподаткування ПДВ за нормами п. 3.2 ПКУ (зокрема, за проєктами, які фінансуються НАТО), не звільняють від нарахування «компенсувальних» податкових зобов'язань, згідно з абз. «б» п. 198.5 ПКУ. Це не відповідає системному тлумаченню законодавства

та ставить в нерівні умови оподаткування операцій, які фінансують у межах проєктів надання міжнародної технічної допомоги та які фінансуються НАТО (табл. 12).

Таблиця 12

Пропозиції щодо розв'язання проблеми

Стаття ПКУ	Чинна редакція	Пропозиції
1	2	3
198.5	<p>Платник податку зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання виходячи з бази оподаткування, визначеної відповідно до пункту 189.1 статті 189 цього Кодексу, та скласти не пізніше останнього дня звітного (податкового) періоду і зареєструвати в Єдиному реєстрі податкових накладних в терміни, встановлені цим Кодексом для такої реєстрації, зведену податкову накладну за товарами/послугами, необоротними активами придбаними/виготовленими з податком на додану вартість (для товарів/послуг, необоротних активів, придбаних або виготовлених до 1 липня 2015 року, – у разі якщо під час такого придбання або виготовлення суми податку були включені до складу податкового кредиту), у разі якщо такі товари/послуги, необоротні активи призначаються для їх використання або починають використовуватися:</p> <p><...></p> <p>б) в операціях, звільнених від оподаткування відповідно до статті 197, підрозділу 2 розділу XX цього Кодексу, міжнародних договорів (угод) (крім випадків проведення операцій,</p>	<p>Платник податку зобов'язаний нарахувати податкові зобов'язання виходячи з бази оподаткування, визначеної відповідно до пункту 189.1 статті 189 цього Кодексу, та скласти не пізніше останнього дня звітного (податкового) періоду і зареєструвати в Єдиному реєстрі податкових накладних в терміни, встановлені цим Кодексом для такої реєстрації, зведену податкову накладну за товарами/послугами, необоротними активами придбаними/виготовленими з податком на додану вартість (для товарів/послуг, необоротних активів, придбаних або виготовлених до 1 липня 2015 року, – у разі якщо під час такого придбання або виготовлення суми податку були включені до складу податкового кредиту), у разі якщо такі товари/послуги, необоротні активи призначаються для їх використання або починають використовуватися:</p> <p><...></p> <p>б) в операціях, звільнених від оподаткування відповідно до статті 197, підрозділу 2 розділу XX цього Кодексу, міжнародних договорів (угод) (крім випадків проведення операцій,</p>

1	2	3
	передбачених підпунктом 197.1.28 пункту 197.1 статті 197 цього Кодексу та операцій, передбачених пунктом 197.11 статті 197 цього Кодексу)	передбачених пунктом 3.2 статті 3 цього Кодексу , операцій, передбачених підпунктом 197.1.28 пункту 197.1 статті 197 цього Кодексу та операцій, передбачених пунктом 197.11 статті 197 цього Кодексу)

Уважаємо, що імплементація пропозицій цього розділу дозволить суттєво підвищити активність суб'єктів господарювання в замовленні освітніх та науково-проєктних послуг у закладах вищої освіти України.

Крім того, одним із суттєвих джерел поповнення спеціального фонду закладу вищої освіти є передавання в оренду нерухомого майна. Цей процес регламентується Законом України № 157 від 03.10.2019 р. «Про оренду державного та комунального майна» [14].

Нещодавні зміни до законодавства лише погіршили ситуацію з отриманням орендних платежів, що призвело до погіршення матеріального становища закладів освіти, оскільки розподіл орендної плати був 50/50 % між орендодавцем та Державним бюджетом України, а станом на день звернення, згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 р. № 483 «Деякі питання оренди державного та комунального майна» це співвідношення становить 70/30 % [3]. Крім того, чинний механізм укладання договорів оренди не повною мірою реалізовано, що ускладнює продовження дії наявних та укладання нових договорів оренди, що, своєю чергою, призводить до зменшення власних надходжень закладу освіти.

За інформацією закладів освіти, після перегляду розміру розподілу орендної плати Фонд державного майна уживає заходів щодо розірвання чинних договорів (у яких було зазначено розподіл орендної плати 50/50 %).

Тягар утримання нерухомого майна (поточні та капітальні ремонти, підтримання належного санітарно-гігієнічного стану будівель, забезпечення пожежної безпеки, збереження майна тощо) покладено на балансоутримувача, тобто заклад вищої освіти. Тих коштів, що отримуються балансоутримувачем як орендна плата катастрофічно не вистачає на утримання навіть об'єкта нерухомого майна, що передають в оренду.

Кошти, що виділяються державою закладам вищої освіти із загального фонду бюджету, мають цільове призначення, а саме: їх спрямовують на забезпечення основних завдань статутної діяльності закладу освіти. Жодних компенсацій на утримання нерухомого майна, за інформацією закладів освіти, державою не здійснюється.

Оскільки, як було показано раніше, орендна плата є одним із найважливіших джерел поповнення спеціального фонду закладу освіти та, відповідно до бюджетного законодавства, єдиним джерелом фінансування здійснення поточних та капітальних ремонтів вважаємо за доцільне внести зміни до чинної редакції постанови Кабінету Міністрів України від 03.06.2020 р. № 483 «Деякі питання оренди державного та комунального майна» з тим, щоб установити співвідношення бюджет – баласоутримувач на рівні хоча б 20/80 % [3].

Викладене питання пов'язано з фінансовим аспектом життєдіяльності закладів вищої освіти та одночасним обов'язком матеріального забезпечення належного утримання майна, що перебуває на їхньому балансі. Їхня невирішеність призведе до поступового занепаду закладу освіти та порушення виконання його статутних завдань і функцій.

3.3. Фінансування утримання гуртожитків

Щодо фінансування роботи гуртожитків, то наявне замкнене коло, оскільки, з одного боку, згідно із чинним законодавством, їх мають фінансувати коштом оплати студентами свого койко-місця, а з іншого – розмір плати за гуртожиток студентами обмежено 40 % від розміру академічної стипендії.

2020 р. верхня межа оплати одного койко-місця становила 520 грн на місяць. Тоді як фактичні витрати, наприклад, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, згідно з калькуляцією, становили від 700 до 1 300 грн, залежно від місяця року та характеристик гуртожитку.

Для того щоб 2020 р. сплатити комунальні послуги та виплатити заробітну плату персоналу, згідно зі штатним розписом, у всіх сімох гуртожитках менеджмент університету змушений був компенсувати різницю у розмірі 7 млн грн із тієї частини спеціального фонду, яку сформовано із плати студентів за навчання. Подібна проблема є характерною для більшості вітчизняних ЗВО, що мають гуртожитки для своїх студентів.

Розв'язання цієї проблеми є, безумовно, нагальним. Є декілька шляхів її розв'язання:

- збільшити відсоток від розміру академічної стипендії, який визначає граничну суму плати за койко-місце. Наразі це обмеження становить 40 %. Для компенсації фактичних витрат ЗВО потрібно його збільшувати майже до 75 %, що неприпустимо, з огляду на соціально-економічну ситуацію в Україні;

- збільшити розмір стипендії до 2 500 грн, що призведе до значного збільшення видатків за бюджетною програмою 01190 «Виплата академічних стипендій студентам (курсантам), аспірантам, докторантам закладів фахової передвищої та вищої освіти». Таке підвищення буде для всіх студентів, що отримують стипендію, а не тільки для тих, хто живе в гуртожитках;

- збільшити розмір стипендії, але зменшити відсоток студентів, що мають право отримати стипендію. Наразі діє норма, що 43 % студентів, що успішно навчаються коштом загального фонду бюджету, за рейтингом отримують стипендію. Значне скорочення кількості студентів, що мають право отримати стипендію, також неприпустимо, з огляду на соціально-економічну ситуацію в Україні;

- розподілити плату за гуртожиток на дві частини. Перша буде становити 40 % від розміру академічної стипендії, а друга – це фактичні витрати на комунальні послуги, які здобувачі мають сплачувати окремо. Такий підхід також може викликати активне невдоволення студентства, особливо в умовах нестабільної соціально-економічної ситуації у країні!

- **запровадити нову бюджетну програму, наприклад, «Виплати компенсації фактичних витрат за комунальні послуги студентам, що проживають у гуртожитках».** Розмір видатків можна оцінити через запити ЗВО, однак вони будуть значно меншими, ніж підвищення розміру стипендії до 3 000 грн.

Використані джерела

1. Пономаренко В. С. Розвиток вищої освіти в Україні: аспекти менеджменту та маркетингу : монографія / В. С. Пономаренко. – Харків : Вид-во «Майдан», 2020. – 530 с.

2. Деякі питання запровадження індикативної собівартості [Електронний ресурс] : постанова Кабінет Міністрів України від 3 березня 2020 року № 191. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text>.

3. Деякі питання оренди державного та комунального майна [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 3 червня 2020 року № 483. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/483-2020-%D0%BF#Text>.

4. Довідник № 103/2 інших податкових пільг станом на 09.04.2021 р. [Електронний ресурс] : затверджений Державною податковою службою України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1032912-21#Text>.

5. Єдина державна електронна база з питань освіти. – Режим доступу : <https://registry.edbo.gov.ua/opendata/entrant>.

6. Питання стипендіального забезпечення [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2004 року № 882. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/882-2004-%D0%BF#Text>.

7. Податковий Кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

8. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України № 1556-VII від 1 липня 2014 року. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

9. Про затвердження нормативів кількості студентів (курсантів), аспірантів (ад'юнктів), докторантів, здобувачів наукового ступеня кандидата наук, слухачів, інтернів, клінічних ординаторів на одну штатну посаду науково-педагогічного працівника у вищих навчальних закладах III і IV рівня акредитації та вищих навчальних закладах післядипломної освіти державної форми власності [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 року № 1134. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2002-%D0%BF#Text>.

10. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових

установах) [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>.

11. Про затвердження Порядку реєстрації міжнародних науково-технічних програм і проектів, що виконуються в рамках міжнародного науково-технічного співробітництва українськими вченими, а також грантів, що надаються в рамках такого співробітництва [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України від 20.11.2017 р. № 1507. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1564-17#Text>.

12. Про затвердження Примірного порядку укладання суб'єктами господарювання договорів щодо підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників та форм примірних договорів суб'єкта господарювання з навчальним закладом, підприємством, установою, організацією, що здійснюють навчання, та з працівником [Електронний ресурс] : наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 10.08.2010 р. № 232. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0232203-10#Text>.

13. Про Методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно-трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] : лист Міністерства освіти і науки України від 26.02.2010 № 1/9-119. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v_119290-10#Text

14. Про оренду державного та комунального майна [Електронний ресурс] : Закон України № 157-IX від 3 жовтня 2019 року. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-20#Text>.

15. Про ратифікацію Угоди між Урядом України та Організацією Північноатлантичного договору про статус Представництва НАТО в Україні [Електронний ресурс] : Закон України № 989-VIII від 4 лютого 2016 року. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-19#Text>.

16. Про розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти на основі показників їх освітньої, наукової та міжнародної діяльності [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1146. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1146-2019-%D0%BF#Text>.

17. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 15 лютого 2002 року № 153. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text>.

Додатки

Додаток А

Таблиця А.1

Розрахунок розподілу фінансування для ЗВО МОН України (дані на 11.05.2020 р.) [1]

57

№ з/п	Найменування закладу вищої освіти (відокремленого структурного підрозділу закладу вищої освіти, що діє згідно із затвердженим в установленому порядку ліцензований обсяг і безпосередньо здійснює підготовку здобувачів вищої освіти)	Обсяг фінансування ЗВО 2019 р., грн		Відношення обсягу фінансування стабільної діяльності ЗВО до Розрахункового контингенту (ст. 4 / ст. 12), грн	Обсяг фінансування, що надається залежно від показників діяльності ЗВО, грн	Обсяг фінансування, передбачений ЗВО 2020 р. – до корегування (ст. 4 + ст. 5), грн	Корегування обсягу внаслідок застосування максимального/мінімального рівня фінансування освітньої діяльності ЗВО на 2020 рік (120 %, 95 %), грн	Обсяг фінансування ЗВО 2020 р., грн	Співвідношення обсягів фінансування ЗВО 2020/2019, %	Фактична кількість здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення станом на 1 жовтня 2019 року, осіб	Розрахунковий контингент здобувачів вищої освіти, які навчаються на умовах державного замовлення, осіб	КПР, показник профілізації ЗВО	Відношення обсягу фінансування, що надається, залежно від показників діяльності ЗВО до розрахункового контингенту (ст. 6 / ст. 12), грн/осіб	Показники діяльності ЗВО					Комплексний показник діяльності $P_{i,6}$ осіб	Частка в комплексному показнику діяльності
		масштабу діяльності	регіональної підтримки											наукової діяльності	міжнародного визнання	працевлаштування випускників				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	1 116 254 144	893 003 315	51 322	307 688 542	1 200 691 857	–	1 200 691 857	107,6	17 400	25 792,95	1,48	11 929,17	1,5	1	1,40	1,1	1,00	59 581,71	0,0915
2	Національний університет «Львівська політехніка»	677 729 200	542 183 360	44 173	204 521 852	746 705 212	–	746 705 212	110,2	12 274	17 925,73	1,46	11 409,40	1,5	1,03	1,30	1,1	1,00	39 604,21	0,0608

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
3	Харківський національний університет імені Василя Назаровича Каразіна	258 801 200	207 040 960	33 775	90 042 632	297 083 592	-	297 083 592	114,8	6 130	8 455,68	1,38	10 648,77	1,4	1,03	1,30	1,1	1,00	17 436,12	0,0268
4	Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	327 933 800	262 347 040	40 077	105 845 009	368 192 049	-	368 192 049	112,3	6 546	9 939,64	1,52	10 648,77	1,4	1,03	1,30	1,1	1,00	20 496,14	0,0315
5	Сумський державний університет	167 880 000	134 304 000	27 812	80 254 275	214 558 275	-13 102 275	201 456 000	120,0	4 829	7 659,30	1,63	10 211,37	1,2	1,07	1,40	1,1	1,00	15 540,67	0,0239
6	Національний університет біоресурсів і природокористування України	411 285 900	329 028 720	41 283	124 114 998	453 143 718	-	453 143 718	110,2	7 970	12 262,24	1,54	10 121,72		1	1,40	1	1,00	24 033,99	0,0369
7	Львівський національний університет імені Івана Франка	343 895 100	275 116 080	25 832	127 115 376	402 231 456	-	402 231 456	117,0	10 650	13 276,70	1,25	9 574,32	1,5	1,03	1,20	1	1,00	24 614,99	0,0378
8	Національний авіаційний університет	362 951 900	290 361 520	38 357	103 706 388	394 067 908	-	394 067 908	108,6	7 570	11 034,07	1,46	9 398,74	1,4	1	1,30	1	1,00	20 082,01	0,0308
9	Національний аерокосмічний університет імені Миколи Єгоровича Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	223 651 500	178 921 200	50 873	48 102 327	227 023 527	-	227 023 527	101,5	3 517	5 382,96	1,53	8 936,03	1,2	1,03	1,40	1	1,00	9 314,68	0,0143

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

LL

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
10	Національний університет «Запорізька політехніка»	158 992 700	127 194 160	25 974	64 693 760	191 887 920	-1 096 680	190 791 240	120,0	4 897	7 505,09	1,53	8 619,99	1,2	1,07	1,30	1	1,00	12 527,49	0,0192
11	Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»	141 392 000	113 113 600	28 173	52 585 123	165 698 723	-	165 698 723	117,2	4 015	6 100,37	1,52	8 619,99	1,2	1,07	1,30	1	1,00	10 182,74	0,0156
12	Луцький національний технічний університет	88 467 000	70 773 600	21 202	41 579 087	112 352 687	-6 192 287	106 160 400	120,0	3 338	4 823,57	1,45	8 619,99	1,2	1,07	1,30	1	1,00	8 051,50	0,0124
13	Придніпровська державна академія будівництва та архітектури	107 181 300	85 745 040	49 392	23 654 311	109 399 351	-	109 399 351	102,1	1 736	2 853,89	1,64	8 288,45	1	1,07	1,50	1	1,00	4 580,49	0,0070
14	Дніпровський національний університет залізничного транспорту імені академіка Всеволода Лазаряна	86 193 700	68 954 960	39 698	23 287 398	92 242 358	-	92 242 358	107,0	1 737	2 809,62	1,62	8 288,45	1	1,07	1,50	1	1,00	4 509,44	0,0069
15	Криворізький національний університет	79 331 300	63 465 040	27 379	28 958 315	92 423 355	-	92 423 355	116,5	2 318	3 493,82	1,51	8 288,45	1	1,07	1,50	1	1,00	5 607,57	0,0086
16	Київський національний університет будівництва і архітектури	182 458 500	145 966 800	37 688	51 445 884	197 412 684	-	197 412 684	108,2	3 873	6 385,98	1,65	8 056,06	1,2	1	1,30	1	1,00	9 962,13	0,0153

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
17	Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова	128 232 100	102 585 680	32 922	36 045 286	138 630 966	-	138 630 966	108,1	3 116	4 530,06	1,45	7 956,91	1,2	1,07	1,20	1	1,00	6 979,91	0,0107
18	Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	241 896 300	193 517 040	41 492	50 757 308	244 274 348	-	244 274 348	101,0	4 664	6 379,02	1,37	7 956,91	1,2	1,07	1,20	1	1,00	9 828,79	0,0151
19	Національний університет водного господарства та природокористування	118 951 690	95 161 352	26 215	40 679 169	135 840 521	-	135 840 521	114,2	3 630	5 112,43	1,41	7 956,91	1,2	1,07	1,20	1	1,00	7 877,23	0,0121
20	Сумський національний аграрний університет	97 129 900	77 703 920	24 567	39 219 394	116 923 314	-367 434	116 555 880	120,0	3 163	4 928,97	1,56	7 956,91	1,2	1,07	1,20	1	1,00	7 594,56	0,0117
21	Національний університет «Києво-Могилянська академія»	100 941 083	80 752 866	30 565	24 011 565	104 764 432	-	104 764 432	103,8	2 642	3 099,78	1,17	7 746,22	1	1	1,50	1	1,00	4 649,67	0,0071
22	Миколаївський національний аграрний університет	80 052 100	64 041 680	45 323	16 847 294	80 888 974	-	80 888 974	101,0	1 413	2 177,81	1,54	7 735,89	1	1,07	1,40	1	1,00	3 262,36	0,0050
23	Чернігівський національний технологічний університет	95 251 800	76 201 440	31 052	25 069 397	101 270 837	-	101 270 837	106,3	2 454	3 240,66	1,32	7 735,89	1	1,07	1,40	1	1,00	4 854,51	0,0075

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

62

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
24	Український державний хіміко-технологічний університет	69 326 000	55 460 800	42 240	16 690 178	72 150 978	-	72 150 978	104,1	1 313	2 157,50	1,64	7 735,89	1	1,07	1,40	1	1,00	3 231,94	0,0050
25	Донбаська національна академія будівництва і архітектури	17 130 400	15 417 360	41 004	4 642 059	20 059 419	-	20 059 419	117,1	376	600,07	1,60	7 735,89	1	1,07	1,40	1	1,00	898,90	0,0014
26	Харківський національний університет радіоелектроніки	188 917 800	151 134 240	29 143	56 756 005	207 890 245	-	207 890 245	110,0	5 186	7 409,92	1,43	7 659,46	1,2	1,03	1,20	1	1,00	10 990,40	0,0169
27	Харківський національний автомобільно-дорожній університет	77 239 500	61 791 600	31 510	23 237 831	85 029 431	-	85 029 431	110,1	1 961	3 120,56	1,59	7 446,70	1	1,03	1,40	1	1,00	4 499,84	0,0069
28	Харківський національний університет міського господарства імені Олексія Миколайовича Бекетова	95 452 800	76 362 240	29 864	31 472 029	107 834 269	-	107 834 269	113,0	2 557	4 226,31	1,65	7 446,70	1	1,03	1,40	1	1,00	6 094,34	0,0094
29	Запорізький національний університет	124 273 000	99 418 400	31 422	28 983 819	128 402 219	-	128 402 219	103,3	3 164	3 973,74	1,26	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	5 612,51	0,0086
30	Одеський національний політехнічний університет	168 523 700	134 818 960	38 619	36 827 597	171 646 557	-	171 646 557	101,9	3 491	5 049,14	1,45	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	7 131,40	0,0109

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
31	Тернопільський національний економічний університет	111 187 500	88 950 000	27 832	25 471 632	114 421 632	-	114 421 632	102,9	3 196	3 492,21	1,09	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	4 932,40	0,0076
32	Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	112 971 200	90 376 960	23 865	34 915 984	125 292 944	-	125 292 944	110,9	3 787	4 787,05	1,26	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	6 761,23	0,0104
33	Ужгородський національний університет	181 690 800	145 352 640	28 077	58 227 839	203 580 479	-	203 580 479	112,0	5 177	7 983,16	1,54	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	11 275,41	0,0173
34	Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	133 998 300	107 198 640	23 340	40 703 688	147 902 328	-	147 902 328	110,4	4 593	5 580,56	1,22	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	7 881,98	0,0121
35	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	153 718 000	122 974 400	22 242	53 490 849	176 465 249	-	176 465 249	114,8	5 529	7 333,71	1,33	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	10 358,12	0,0159
36	Луганський національний університет імені Тараса Шевченка	71 842 600	64 658 340	18 395	26 364 238	91 022 578	-4 811 458	86 211 120	120,0	3 515	3 614,59	1,03	7 293,84	1,2	1,07	1,10	1	1,00	5 105,25	0,0078
37	Національний транспортний університет	102 632 000	82 105 600	36 654	24 879 837	106 985 437	-	106 985 437	104,2	2 240	3 441,29	1,54	7 229,80	1	1	1,40	1	1,00	4 817,80	0,0074

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

18

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
38	Національна металургійна академія України	93 660 500	74 928 400	39 312	19 190 222	94 118 622	-	94 118 622	100,5	1 906	2 671,50	1,40	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	3 716,05	0,0057
39	Національний університет «Острозька академія»	35 137 500	28 110 000	27 344	8 357 352	36 467 352	-	36 467 352	103,8	1 028	1 163,44	1,13	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	1 618,34	0,0025
40	Одеська державна академія будівництва та архітектури	85 546 800	68 437 440	38 863	21 801 504	90 238 944	-	90 238 944	105,5	1 761	3 035,02	1,72	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	4 221,71	0,0065
41	Подільський державний аграрно-технічний університет	52 123 200	41 698 560	33 737	13 325 842	55 024 402	-	55 024 402	105,6	1 236	1 855,11	1,50	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	2 580,46	0,0040
42	Дніпровський державний аграрно-економічний університет	55 922 400	44 737 920	23 085	22 067 072	66 804 992	-	66 804 992	119,5	1 938	3 071,99	1,59	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	4 273,13	0,0066
43	Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка	78 853 200	63 082 560	35 640	20 187 153	83 269 713	-	83 269 713	105,6	1 770	2 810,28	1,59	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	3 909,10	0,0060
44	Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського	61 597 500	49 278 000	30 646	16 186 249	65 464 249	-	65 464 249	106,3	1 608	2 253,31	1,40	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	3 134,35	0,0048

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
45	Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу	116 077 700	92 862 160	34 115	30 524 481	123 386 641	-	123 386 641	106,3	2 722	4 249,35	1,56	7 183,32	1	1,07	1,30	1	1,00	5 910,85	0,0091
46	Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого	236 351 000	189 080 800	54 178	26 119 701	215 200 501	9 332 949	224 533 450	95,0	3 490	3 720,14	1,07	7 021,17	1,2	1,03	1,10	1	1,00	5 057,90	0,0078
47	Український державний університет залізничного транспорту	72 809 900	58 247 920	30 087	20 972 720	79 220 640	-	79 220 640	108,8	1 936	3 033,02	1,57	6 914,79	1	1,03	1,30	1	1,00	4 061,22	0,0062
48	Київський національний торговельно-економічний університет	161 605 000	129 284 000	30 826	31 033 886	160 317 886	-	160 317 886	99,2	4 194	4 552,65	1,09	6 816,67	1,2	1	1,10	1	1,00	6 009,49	0,0092
49	Національний університет харчових технологій	165 236 700	132 189 360	37 007	38 066 433	170 255 793	-	170 255 793	103,0	3 572	5 584,32	1,56	6 816,67	1,2	1	1,10	1	1,00	7 371,30	0,0113
50	Київський національний університет технологій та дизайну	108 884 400	87 107 520	38 509	24 453 050	111 560 570	-	111 560 570	102,5	2 262	3 642,43	1,61	6 713,39	1	1	1,30	1	1,00	4 735,16	0,0073
51	Національний університет фізичного виховання і спорту України	88 519 300	70 815 440	44 232	13 763 437	84 578 877	-	84 578 877	95,5	1 601	2 050,15	1,28	6 713,39	1	1	1,30	1	1,00	2 665,19	0,0041

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

88

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
52	Одеська національна академія харчових технологій	121 873 870	97 499 09	52 111	19 169 298	116 668 394	-	116 668 394	95,7	1 871	2 890,97	1,55	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	3 712,00	0,0057
53	Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського	19 031 400	17 128 260	34 884	4 068 980	21 197 240	-	21 197 240	111,4	491	613,65	1,25	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	787,93	0,0012
54	Приазовський державний технічний університет	79 780 900	71 802 810	39 913	18 600 876	90 403 686	-	90 403 686	113,3	1 799	2 805,24	1,56	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	3 601,93	0,0055
55	Чорноморський національний університет імені Петра Могили	61 847 000	49 477 600	30 962	14 628 612	64 106 212	-	64 106 212	103,7	1 598	2 206,17	1,38	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	2 832,73	0,0043
56	Таврійський державний агротехнологічний університет	76 477 800	61 182 240	29 121	20 460 267	81 642 507	-	81 642 507	106,8	2 101	3 085,66	1,47	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	3 961,99	0,0061
57	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	101 239 300	80 991 440	20 132	29 871 286	110 862 726	-	110 862 726	109,5	4 023	4 504,96	1,12	6 630,76	1,2	1,07	1,00	1	1,00	5 784,36	0,0089
58	Маріупольський державний університет	45 090 800	40 581 720	34 626	8 634 968	49 216 688	-	49 216 688	109,2	1 172	1 302,26	1,11	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	1 672,10	0,0026

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
59	Одеський національний університет імені Іллі Ілліча Мечникова	113 939 200	91 151 360	34 870	22 358 840	113 510 200	-	113 510 200	99,6	2 614	3 371,99	1,29	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	4 329,63	0,0066
60	Дніпровський державний технічний університет	52 325 200	41 860 160	39 268	11 429 436	53 289 596	-	53 289 596	101,8	1 066	17 23,70	1,62	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	2 213,23	0,0034
61	Вінницький національний технічний університет	109 963 100	87 970 480	34 310	25 989 838	113 960 318	-	113 960 318	103,6	2 564	3 919,59	1,53	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	5 032,75	0,0077
62	Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди	84 345 700	67 476 560	19 592	25 770 041	93 246 601	-	93 246 601	110,6	3 444	3 886,44	1,13	6 630,76	1,2	1,07	1,00	1	1,00	4 990,19	0,0077
63	Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя	74 014 600	59 211 680	26 061	23 357 598	82 569 278	-	82 569 278	111,6	2 272	3 522,61	1,55	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	4 523,03	0,0069
64	Уманський національний університет садівництва	65 716 200	52 572 960	21 564	22 193 130	74 766 090	-	74 766 090	113,8	2 438	3 347,00	1,37	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	4 297,54	0,0066
65	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Тараса Григоровича Шевченка	69 781 200	55 824 960	25 893	17 137 029	72 961 989	-	72 961 989	104,6	2 156	2 584,47	1,20	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	3 318,46	0,0051

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

98

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
66	Одеський національний морський університет	51 971 520	41 577 216	29 762	14 584 809	56 162 025	-	56 162 025	108,1	1 397	2 199,57	1,57	6 630,76	1	1,07	1,20	1	1,00	2 824,25	0,0043
67	Національний лісотехнічний університет України	83 313 700	66 650 960	46 871	13 424 892	80 075 852	-	80 075 852	96,1	1 422	2 103,27	1,48	6 382,88	1	1,03	1,20	1	1,00	2 599,64	0,0040
68	Українська інженерно-педагогічна академія	47 422 400	37 937 920	36 620	7 997 981	45 935 901	-	45 935 901	96,9	1 036	1 253,04	1,21	6 382,88	1	1,03	1,20	1	1,00	1 548,75	0,0024
69	Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	70 553 700	56 442 960	30 526	13 182 885	69 625 845	-	69 625 845	98,7	1 849	2 065,35	1,12	6 382,88	1	1,03	1,20	1	1,00	2 552,77	0,0039
70	Харківський національний університет будівництва та архітектури	65 184 600	52 147 680	42 779	12 790 325	64 938 005	-	64 938 005	99,6	1 219	2 003,85	1,64	6 382,88	1	1,03	1,20	1	1,00	2 476,76	0,0038
71	Київський національний університет культури і мистецтв	369 139 300	295 311 440	91 399	31 882 558	327 193 998	23 488 337	350 682 335	95,0	3 231	5 144,86	1,59	6 196,97	1,2	1	1,00	1	1,00	6 173,83	0,0095
72	Національний педагогічний університет імені Михайла Петровича Драгоманова	205 888 029	164 710 423	36 914	33 108 653	197 819 077	-	197 819 077	96,1	4 462	5 342,71	1,20	6 196,97	1,2	1	1,00	1	1,00	6 411,26	0,0098

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
73	Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана	144 215 100	115 372 080	27 641	26 974 437	142 346 517	-	142 346 517	98,7	4 174	4 352,84	1,04	6 196,97	1,2	1	1,00	1	1,00	5 223,41	0,0080
74	Університет банківської справи	36 014 200	28 811 360	27 624	6 939 804	35 751 164	-	35 751 164	99,3	1 043	1 119,87	1,07	6 196,97	1	1	1,20	1	1,00	1 343,84	0,0021
75	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	58 562 700	46 850 160	36 745	9 659 362	56 509 522	-	56 509 522	96,5	1 275	1 589,18	1,25	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	1 870,47	0,0029
76	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	96 771 700	77 417 360	33 241	17 837 182	95 254 542	-	95 254 542	98,4	2 329	2 934,62	1,26	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 454,04	0,0053
77	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	61 263 300	49 010 640	27 228	13 636 229	62 646 869	-	62 646 869	102,3	1 800	2 243,47	1,25	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 640,56	0,0041
78	Центральноукраїнський національний технічний університет	70 445 000	56 356 000	28 607	17 189 647	73 545 647	-	73 545 647	104,4	1 970	2 828,08	1,44	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 328,65	0,0051
79	Херсонський державний аграрний університет	44 048 000	35 238 400	24 219	11 411 925	46 650 325	-	46 650 325	105,9	1 455	1 877,52	1,29	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 209,84	0,0034

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

78

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
80	Донецький національний університет імені Василя Стуса	85 469 800	76 922 820	35 695	15 510 667	92 433 487	-	92 433 487	108,1	2 155	2 551,85	1,18	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 003,53	0,0046
81	Донецький національний технічний університет	50 179 200	45 161 280	31 515	12 566 868	57 728 148	-	57 728 148	115,0	1 433	2 067,53	1,44	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 433,49	0,0037
82	Вінницький національний аграрний університет	67 282 900	53 826 320	28 753	15 896 936	69 723 256	-	69 723 256	103,6	1 872	2 615,40	1,40	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 078,33	0,0047
83	Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	75 731 200	60 584 960	24 224	19 110 874	79 695 834	-	79 695 834	105,2	2 501	3 144,17	1,26	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 700,69	0,0057
84	Державний університет «Житомирська політехніка»	56 432 000	45 145 600	20 998	16 764 046	61 909 646	-	61 909 646	109,7	2 150	2 758,06	1,28	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 246,24	0,0050
85	Полтавська державна аграрна академія	61 347 700	49 078 160	23 976	19 589 082	68 667 242	-	68 667 242	111,9	2 047	3 222,84	1,57	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 793,29	0,0058
86	Білоцерківський національний аграрний університет	77 510 800	62 008 640	24 251	25 312 331	87 320 971	-	87 320 971	112,7	2 557	4 164,45	1,63	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	4 901,55	0,0075

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
87	Національний університет «Одеська морська академія»	93 155 300	74 524 240	55 823	13 134 486	87 658 726	838 809	88 497 535	95,0	1 335	2 160,92	1,62	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 543,40	0,0039
88	Львівський національний аграрний університет	81 997 500	65 598 000	40 343	14 467 526	80 065 526	–	80 065 526	97,6	1 626	2 380,23	1,46	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 801,53	0,0043
89	Херсонський національний технічний університет	58 612 810	46 890 248	38 913	11 075 284	57 965 532	–	57 965 532	98,9	1 205	1 822,13	1,51	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 144,65	0,0033
90	Донбаська державна машинобудівна академія	52 262 100	47 035 890	31 108	12 263 590	59 299 480	–	59 299 480	113,5	1 512	2 017,64	1,33	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	2 374,76	0,0036
91	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	90 691 600	72 553 280	28 308	19 190 869	91 744 149	–	91 744 149	101,2	2 563	3 157,33	1,23	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 716,18	0,0057
92	Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	75 702 600	60 562 080	25 478	17 959 262	78 521 342	–	78 521 342	103,7	2 377	2 954,70	1,24	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	3 477,68	0,0053
93	Хмельницький національний університет	97 096 700	77 677 360	27 303	24 078 646	101 756 006	–	101 756 006	104,8	2 845	3 961,48	1,39	6 078,20	1	1,07	1,10	1	1,00	4 662,66	0,0072

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

68

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
94	Одеська національна академія зв'язку імені Олександра Степановича Попова	35 537 306	28 429 845	30 936	7 802 377	36 232 222	-	36 232 222	102,0	919	1 357,72	1,48	5 746,66	0,8	1,07	1,30	1	1,00	1 510,88	0,0023
95	Національний університет «Одеська юридична академія»	123 867 310	99 093 848	47 436	12 589 384	111 683 232	5 990 713	117 673 945	95,0	2 089	2 278,36	1,09	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 437,85	0,0037
96	Донецький державний університет управління	16 264 500	14 638 050	25 502	2 669 738	17 307 788	-	17 307 788	106,4	574	483,16	0,84	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	5 16,98	0,0008
97	Донбаський державний педагогічний університет	63 055 500	56 749 950	31 616	11 053 534	67 803 484	-	67 803 484	107,5	1 795	2 000,41	1,11	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 140,44	0,0033
98	Херсонський державний університет	95 912 000	76 729 600	32 734	16 549 423	93 279 023	-	93 279 023	97,3	2 344	2 995,03	1,28	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 204,68	0,0049
99	Сумський державний педагогічний університет імені Антона Семеновича Макаренка	74 751 900	59 801 520	30 279	13 444 205	73 245 725	-	73 245 725	98,0	1 975	2 433,06	1,23	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 603,38	0,0040
100	Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	53 997 100	43 197 680	29 669	9 763 381	52 961 061	-	52 961 061	98,1	1 456	1 766,93	1,21	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	1 890,61	0,0029

Додатки

06

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
101	Рівненський державний гуманітарний університет	103 015 300	82 412 240	28 917	20 478 359	102 890 599	-	102 890 599	99,9	2 850	3 706,07	1,30	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 965,49	0,0061
102	Миколаївський національний університет імені Василя Олександровича Сухомлинського	49 012 800	39 210 240	28 067	9 798 115	49 008 355	-	49 008 355	100,0	1 397	1 773,21	1,27	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	1 897,34	0,0029
103	Черкаський державний технологічний університет	71 054 400	56 843 520	28 811	15 490 463	72 333 983	-	72 333 983	101,8	1 973	2 803,38	1,42	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 999,62	0,0046
104	Бердянський державний педагогічний університет	49 746 300	39 797 040	21 169	11 207 434	51 004 474	-	51 004 474	102,5	1 880	2 028,26	1,08	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 170,24	0,0033
105	Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	76 036 800	60 829 440	23 706	17 490 621	78 320 061	-	78 320 061	103,0	2 566	3 165,36	1,23	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 386,94	0,0052
106	Криворізький державний педагогічний університет	67 082 000	53 665 600	24 926	15 593 450	69 259 050	-	69 259 050	103,2	2 153	2 822,02	1,31	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 019,56	0,0046
107	Житомирський державний університет імені Івана Франка	69 863 900	55 891 120	22 267	18 150 017	74 041 137	-	74 041 137	106,0	2 510	3 284,69	1,31	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 514,62	0,0054

Фінансування університету «Проблеми, варіанти рішень»

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

16

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
108	Житомирський національний агроекологічний університет	62 491 900	49 993 520	21 112	19 511 821	69 505 341	-	69 505 341	111,2	2 368	3 531,15	1,49	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 778,33	0,0058
109	Луганський національний аграрний університет	26 173 500	23 556 150	20 342	8 890 806	32 446 956	-1 038 756	31 408 200	120,0	1 158	1 609,01	1,39	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	1 721,64	0,0026
110	Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту	37 570 700	30 056 560	58 476	3 479 823	33 536 383	2 155 782	35 692 165	95,0	514	629,76	1,23	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	673,84	0,0010
111	Харківський національний аграрний університет імені Василя Васильовича Докучаєва	66 473 200	53 178 560	46 042	8 857 415	62 035 975	1 113 565	63 149 540	95,0	1 155	1 602,97	1,39	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	1 715,18	0,0026
112	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля	114 099 500	102 689 550	39 090	21 395 288	124 084 838	-	124 084 838	108,8	2 627	3 872,01	1,47	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	4 143,05	0,0064
113	Південноукраїнський національний педагогічний університет імені Костянтина Дмитровича Ушинського	62 375 400	49 900 32	32 593	11 288 975	61 189 295	-	61 189 295	98,1	1 531	2 043,02	1,33	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 186,03	0,0034
114	Полтавський національний педагогічний університет імені Володимира Галактіоновича Короленка	62 108 100	49 686 480	29 735	11 810 954	61 497 434	-	61 497 434	99,0	1 671	2 137,48	1,28	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	2 287,11	0,0035

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
115	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	103 101 700	82 481 360	27 969	20 620 180	103 101 540	-	103 101 540	100,0	2 949	3 731,73	1,27	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	3 992,95	0,0061
116	Горлівський інститут іноземних мов Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»	20 584 400	18 525 960	23 904	4 824 072	23 350 032	-	23 350 032	113,4	775	873,04	1,13	5 525,63	1	1,07	1,00	1	1,00	934,15	0,0014
117	Харківська державна академія фізичної культури	54 789 000	43 831 200	40 547	7 292 719	51 123 919	925 631	52 049 550	95,0	1 081	1 371,05	1,27	5 319,07	1	1,03	1,00	1	1,00	1 412,18	0,0022
118	Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського	65 184 900	52 147 920	36 854	10 015 189	62 163 109	-	62 163 109	95,4	1 415	1 882,88	1,33	5 319,07	1	1,03	1,00	1	1,00	1 939,37	0,0030
119	Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені Степана Зеноновича Гжицького	82 312 800	65 850 240	32 615	18 759 854	84 610 094	-	84 610 094	102,8	2 019	3 526,91	1,75	5 319,07	1	1,03	1,00	1	1,00	3 632,71	0,0056
120	Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Савича Сковороди	87 303 800	69 843 040	34 120	14 310 145	84 153 185	-	84 153 185	96,4	2 047	2 690,35	1,31	5 319,07	1	1,03	1,00	1	1,00	2 771,06	0,0043
121	Українська академія друкарства	56 515 300	45 212 240	39 077	9 516 159	54 728 399	-	54 728 399	96,8	1 157	1 789,07	1,55	5 319,07	1	1,03	1,00	1	1,00	1 842,74	0,0028

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

36

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
122	Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка	80 339 500	64 271 600	34 114	15 446 410	79 718 010	-	79 718 010	99,2	1 884	2 903,97	1,54	5 319,07	1	1,03	1,00	1	1,00	2 991,09	0,0046
123	Одеський державний екологічний університет	49 681 500	39 745 200	56 617	5 526 882	45 272 082	1 925 343	47 197 425	95,0	702	1 041,90	1,48	5 304,61	0,8	1,07	1,20	1	1,00	1 070,24	0,0016
124	Таврійський національний університет імені Володимира Івановича Вернадського	38 624 800	34 762 320	20 992	9 509 823	44 272 143	-	44 272 143	114,6	1 656	1 841,51	1,11	5 164,14	1	1	1,00	1	1,00	1 841,51	0,0028
125	Київський національний лінгвістичний університет	61 415 300	49 132 240	30 422	10 124 914	59 257 154	-	59 257 154	96,5	1 615	1 960,62	1,21	5 164,14	1	1	1,00	1	1,00	1 960,62	0,0030
126	Харківський державний університет харчування та торгівлі	31 928 500	25 542 800	38 067	4 670 809	30 213 609	118 466	30 332 075	95,0	671	914,71	1,36	5 106,31	0,8	1,03	1,20	1	1,00	904,47	0,0014
127	Одеський національний економічний університет	40 738 500	32 590 800	34 931	4 684 272	37 275 072	1 426 503	38 701 575	95,0	933	963,34	1,03	4 862,56	0,8	1,07	1,10	1	1,00	907,08	0,0014
128	Державний університет інфраструктури та технологій	41 270 700	33 016 560	36 442	5 604 875	38 621 435	585 730	39 207 165	95,0	906	1 233,35	1,36	4 544,45	0,8	1	1,10	1	1,00	1 085,34	0,0017

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
129	Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету	8 285 400	6 628 320	31 563	887 107	7 515 427	355 703	7 871 130	95,0	210	200,68	0,96	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	171,78	0,0003
130	Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»	12 423 400	9 938 720	24 785	2 171 088	12 109 808	–	12 109 808	97,5	401	491,14	1,22	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	420,42	0,0006
131	Одеський державний аграрний університет	28 521 100	22 816 880	33 903	5 069 080	27 885 960	–	27 885 960	97,8	673	1 146,72	1,70	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	981,59	0,0015
132	Льотна академія Національного авіаційного університету	95 363 000	76 290 400	146 995	4 924 931	81 215 331	9 379 519	90 594 850	95,0	519	1 114,11	2,15	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	953,68	0,0015
133	Одеський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету	5 048 300	4 038 640	60 278	296 174	4 334 814	461 071	4 795 885	95,0	67	67,00	1,00	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	57,35	0,0001
134	Криворізький економічний інститут Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»	8 722 200	6 977 760	38 551	763 819	7 741 579	544 511	8 286 090	95,0	181	172,79	0,95	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	147,91	0,0002
135	Університет митної справи та фінансів	49 222 400	39 377 920	40 141	5 425 487	44 803 407	1 957 873	46 761 280	95,0	981	1 227,35	1,25	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	1 050,61	0,0016

Продовження додатка А

Продовження табл. А.1

96

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
136	Мукачівський державний університет	25 959 400	20 767 520	42 040	3 186 744	23 954 264	707 166	24 661 430	95,	494	720,90	1,46	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	617,09	0,0009
137	Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету	13 868 000	11 094 400	30 313	1 717 765	12 812 165	362 435	13 174 600	95,0	366	388,59	1,06	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	332,63	0,0005
138	Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і природокористування України «Ніжинський агротехнічний інститут»	10 675 200	8 540 160	32 974	1 497 836	10 037 996	103 444	10 141 440	95,0	259	338,84	1,31	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	290,05	0,0004
139	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	31 423 900	25 139 120	29 541	4 512 511	29 651 631	201 074	29 852 705	95,0	851	1 020,81	1,20	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	873,82	0,0013
140	Харківська державна зооветеринарна академія	36 811 200	29 448 960	43 244	6 492 311	35 941 271	–	35 941 271	97,6	681	1 468,68	2,16	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	1 257,19	0,0019
141	Одеська державна академія технічного регулювання та якості	9 240 400	7 392 320	28 001	1 661 731	9 054 051	–	9 054 051	98,0	264	375,91	1,42	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	321,78	0,0005
142	Азовський морський інститут Національного університету «Одеська морська академія»	4 273 100	3 845 790	30 282	866 419	4 712 209	–	4 712 209	110,3	127	196,00	1,54	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	167,78	0,0003

Додатки

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
143	Херсонська державна морська академія	23 264 000	18 611 200	29 309	4 673 360	23 284 560	-	23 284 560	100,1	635	1 057,20	1,66	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	904,96	0,0014
144	Криворізький металургійний інститут Національної металургійної академії України	7 512 100	6 009 680	21 087	1 973 226	7 982 906	-	7 982 906	106,3	285	446,38	1,57	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	382,10	0,0006
145	Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету	1 852 600	1 482 080	78 004	103 042	1 585 122	174 848	1 759 970	95,0	19	23,31	1,23	4 420,51	0,8	1,07	1,00	1	1,00	19,95	0,0000
146	Львівський інститут економіки і туризму	12 976 700	10 381 360	48 285	1 126 536	11 507 896	819 969	12 327 865	95,0	215	264,74	1,23	4 255,25	0,8	1,03	1,00	1	1,00	218,15	0,0003
147	Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету	9 945 300	7 956 240	52 002	753 606	8 709 846	738 189	9 448 035	95,0	153	177,10	1,16	4 255,25	0,8	1,03	1,00	1	1,00	145,93	0,0002
148	Державний університет телекомунікацій	43 539 800	34 831 840	36 742	5 767 729	40 599 569	763 241	41 362 810	95,0	948	1 396,10	1,47	4 131,32	0,8	1	1,00	1	1,00	1 116,88	0,0017

Закінчення додатка А

Закінчення табл. А.1

Індекс спеціальності (I_s)
(постанова Кабінету Міністрів України
від 24 грудня 2019 року № 1146) [16]

Галузь знань	Спеціальність (предметна спеціальність, спеціалізація)	Індекс спеціальності (I_s)
1	2	3
01 Освіта/Педагогіка	усі спеціальності, предметні спеціальності та спеціалізації, крім 014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво) та 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	1,2
01 Освіта/Педагогіка	014.12 Середня освіта (Образотворче мистецтво)	2
01 Освіта/Педагогіка	014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	3
02 Культура і мистецтво	021 Аудіовізуальне мистецтво та виробництво, 022 Дизайн, 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація, 024 Хореографія, 026 Сценічне мистецтво	2
02 Культура і мистецтво	025 Музичне мистецтво	3
02 Культура і мистецтво	027 Музеєзнавство, пам'яткознавство, 028 Менеджмент соціокультурної діяльності, 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа	1
03 Гуманітарні науки	усі спеціальності, крім 035 Філологія	1
03 Гуманітарні науки	035 Філологія	1,2
05 Соціальні та поведінкові науки	усі спеціальності	1
06 Журналістика	061 Журналістика	1
07 Управління та адміністрування	усі спеціальності	1
08 Право	081 Право	1
09 Біологія	091 Біологія	1,6
10 Природничі науки	101 Екологія, 106 Географія	1,2

1	2	3
10 Природничі науки	усі спеціальності, крім 101 Екологія та 106 Географія	1,6
11 Математика та статистика	усі спеціальності	1,2
12 Інформаційні технології	усі спеціальності	1,2
13 Механічна інженерія	усі спеціальності	1,6
14 Електрична інженерія	усі спеціальності	1,6
15 Автоматизація та приладобудування	усі спеціальності	1,6
16 Хімічна та біоінженерія	усі спеціальності	1,6
17 Електроніка та телекомунікації	усі спеціальності	1,6
18 Виробництво та технології	усі спеціальності	1,6
19 Архітектура та будівництво	191 Архітектура та містобудування	2
19 Архітектура та будівництво	усі спеціальності, крім 191 Архітектура та містобудування	1,6
20 Аграрні науки та продовольство	усі спеціальності	1,6
21 Ветеринарна медицина	усі спеціальності	2
22 Охорона здоров'я	221 Стоматологія, 222 Медицина, 228 Педіатрія	2,5
22 Охорона здоров'я	усі спеціальності, крім 221 Стоматологія, 222 Медицина, 228 Педіатрія	2
23 Соціальна робота	усі спеціальності	1
24 Сфера обслуговування	усі спеціальності	1
26 Цивільна безпека	усі спеціальності	1,2
27 Транспорт	усі спеціальності, крім 272 Авіаційний транспорт	1,6
27 Транспорт	272 Авіаційний транспорт	2
28 Публічне управління та адміністрування	281 Публічне управління та адміністрування	1
29 Міжнародні відносини	усі спеціальності	1,2

Зміст

Вступ	3
1. Гармонізація системи державного замовлення на фахівців із вищою освітою та правил прийому до ЗВО	5
1.1. Особливості правил прийому до ЗВО	5
1.2. Розпорошення державного замовлення на фахівців із вищою освітою	8
2. Розподіл видатків державного бюджету між закладами вищої освіти	13
2.1. Загальні положення	13
2.2. Обґрунтування індексів.....	19
2.3. Обґрунтування показників	39
3. Формування спеціального фонду університету	55
3.1. Освітні послуги	55
3.2. Податкове заохочення суб'єктів господарювання за замовлення на освітні послуги та науково-проектні роботи	57
3.3. Фінансування утримання гуртожитків.....	71
Використані джерела	73
Додатки	75

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Пономаренко Володимир Степанович

ФІНАНСУВАННЯ УНІВЕРСИТЕТУ. ПРОБЛЕМИ, ВАРІАНТИ РІШЕНЬ

Монографія

Відповідальний за видання *О. М. Ястремська*

Відповідальний редактор *О. С. Вяткіна*

Редактор *О. Г. Доценко*

Коректор *О. Г. Доценко*

План 2021 р. Поз. № 1-НВ.

Підп. до друку 23.04.2021 р. Формат 60×90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 6,25. Обл.-вид. арк. 7,81. Тираж 500 пр. Зам. 32.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Науки, 9-А

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру

ДК № 4853 від 20.02.2015 р.